

Araştırma Makalesi/Research Article

Türkiye’de Voleybolun Doğuşu ve Gelişimi (1938 Yılına Kadar)

Mustafa Mutlu*

(ORCID: 0000-0002-3357-4567)

Makale Gönderim Tarihi
05.05.2023

Makale Kabul Tarihi
19.07.2023

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Mutlu, M., “Türkiye’de Voleybolun Doğuşu ve Gelişimi (1938 Yılına Kadar)”, *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 8/2 (Eylül 2023): 1732-1777.

APA: Mutlu, M. (2023). Türkiye’de Voleybolun Doğuşu ve Gelişimi (1938 Yılına Kadar). *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 8 (2), 1732-1777.

Öz

Bu çalışmada Amerika’da Young Men’s Christian Association (YMCA)’da beden eğitimi öğretmeni olarak görev yapan William George Morgan tarafından icat edilen voleybolun Türkiye’de doğuşu ve Atatürk dönemindeki gelişimi ele alınmıştır. Voleybolun Türkiye’de ilk kez ne zaman ve kimler arasında oynandığı gibi sorulara cevaplar aranmıştır. Ayrıca Mütareke döneminden itibaren ülkede etkinliğini arttıran YMCA’nın bu sporu yayma sürecinde ne gibi çalışmalarda bulunduğuna değinilmiştir. Bu bağlamda voleybolun 1919’dan yaklaşık 1930 yılına kadar cemiyetin tertip ettiği yaz kamplarıyla nasıl geliştiği, cemiyetin tesis ettiği ligler ve okul seviyesinde başlayan müsabakaların yanı sıra kulüpler arası maçlar aracılığıyla ne düzeyde ilerlediği ortaya konmaya çalışılmıştır. Başlangıçta bir okul sporu olarak gelişim gösteren voleybolun, YMCA ve sonradan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı tarafından tertip edilen İstanbul Voleybol ligleriyle ülkede nasıl daha popüler hale geldiği anlatılmıştır. Çalışmada spor tarihiyle

* Dr. Öğretim Görevlisi, Bartın Üniversitesi, Rektörlük, Ortak Dersler Bölümü, Türkiye, mmutlu@bartin.edu.tr.

Ph.D., Lecturer, Bartın University, Rectorate, Department of Common Courses, Turkey.

alakalı telif eserler ve dönemin basın malzemeleri temel başvuru kaynakları olmuştur. Çalışma kapsam olarak geniş bir tarih aralığında olduğundan ağırlıklı olarak voleybolun İstanbul’daki gelişimi incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Voleybol, İstanbul Voleybol Ligi, William George Morgan, Ahmet Robenson, YMCA.

The Dawn and Development of Volleyball in Turkey (until 1938)

Abstract

In this study, the birth of volleyball in Turkey and its development in Atatürk period, which was invented by William George Morgan, who worked as a physical education teacher at Young Men’s Christian Association (YMCA) in the USA, was discussed. Answers were sought to questions such as when, and among whom volleyball was played for the first time in Turkey. In addition, the activities of the YMCA, which increased its effectiveness in the country after the Armistice period, were mentioned in the process of spreading this sport. In this context, it was tried to reveal how volleyball developed with the summer camps organized by the association from 1919 to about 1930, and progressed through the leagues established by the society and the competitions that started at the school level, as well as the matches between the clubs. It was explained how volleyball, which initially developed as a school sport, became more popular in the country with the Istanbul Volleyball leagues organized by the YMCA and later by the Turkish Training Association Alliance. In the study, copyrighted works related to the history of sports and press materials of the period were the main reference sources. Because the scope of the study was in a wide range of dates, the development of volleyball in Istanbul was mainly examined.

Keywords: Volleyball, Istanbul Volleyball League, William George Morgan, Ahmet Robenson, YMCA.

Giriş

19. yüzyılın başlarından itibaren bütün dünyada belirli kurallara göre yapılmaya başlayan modern spor türleri, Osmanlı Devleti’nde 1860’lı yılların başlarında kendini göstermeye başlamıştır.¹ Tanzimat Fermanı’nın ilanı ile modernleşme sürecinde önemli bir adım atan devlet, başta eğitim olmak üzere birçok alanda çalışmalar yapmıştır.

¹ Cem Atabeyoğlu, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Spor”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 1474.

Beden eğitimi ve spor alanında da gelişmelerin yaşandığı bu dönemde Harbiye Mektebi'nde 1863 yılından itibaren Batı tarzında jimnastik faaliyetleri yapıldığı gibi, ders programına Riyazat-ı Bedeniye adıyla bir ders de konmuştur.²

Harbiye Mektebi'yle beraber Robert Kolej ve Galatasaray Lisesi de Osmanlı Devleti'nde sporun gerçek anlamda yerleşmesinde önemli bir rol oynamıştır. 1863 yılında kurulan Robert Kolej ve 1868 yılında kurulan Galatasaray Lisesi, hem ülkemizin kültürel anlamda Avrupa'ya açılan birer penceresi olmuş hem de diğer eğitim kurumlarına ve hatta topluma öncülük etmiştir. Bu okullardaki Amerikalı ve Fransız öğretmenler, modern spor türlerinin Osmanlı Devleti'nde tanınmasına ve yayılmasına katkı sağlamıştır.³ Bu çerçevede Galatasaray Lisesi'nde atletizm (1870), yüzme ve kürek (1873), grekoromen güreş (1887) ve bisiklet (1898) gibi sporlar icra edilirken, Robert Kolej'de basketbol, ilk oynanışından 12 yıl sonra, yani 1904 yılında oynanmaya başlamıştır.⁴

Bu okulların yanında 19. yüzyılın sonlarında ticaret amacıyla İzmir ve İstanbul'a gelip yerleşen İngiliz aileleri de Türkiye'de modern sporların tanınmasında ve yayılmasında önemli rol oynamıştır. Osmanlı Devleti'nde futbol ilk kez 1890'lı yıllarda, İzmir'e yerleşmiş bulunan İngiliz aileleri arasında oynanmaya başlamış, oradan Selanik ve İstanbul'a sıçramıştır.⁵ 1901 yılında Black Stocking Football Club (Siyah Çoraplılar Futbol Kulübü) adında Türk gençleri tarafından bir kulüp kurulsa da dönemin hafiye ve jurnal faaliyetleri yüzünden kısa bir süre sonra kapatılmıştır.⁶

Hafiye sisteminin işletildiği ve jurnalciliğin yoğun olarak yaşandığı II.

² Atif Kahraman, *Osmanlı Devleti'nde Spor*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995, s. 627-628.

³ Atabeyoğlu, a.g.e., s. 1475.

⁴ Kurthan Fişek, *100 Soruda Türk Spor Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1985, s. 46-47.

⁵ Atabeyoğlu, a.g.m., s. 1475; *XX. Cumhuriyet Yılında Beden Terbiyesi ve Spor*, Çankaya Matbaası, Ankara, 1943, s. 10; Günver Güneş Osmanlı Devleti'nde ortada hala somut bir belge olmamakla beraber, ilk futbol müsabakalarının 1870'li yılların sonlarında İzmir ve Selanik'te oynandığını aktarmaktadır. Günver Güneş, *(1850-1922) Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Modern Sporların İzmir'e Girişi*, İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir, 2012, s. 84.

⁶ Cem Atabeyoğlu, *Sporda Devlet mi? Devlette Spor mu?*, TMOK Yayınları, İstanbul, 2001, s. 7.

Abdülhamit döneminde toplu olarak bir faaliyet gerçekleştirmenin yasak olmasından dolayı kulüpçülüğün gelişimi yavaş bir şekilde gerçekleşse de⁷ II. Meşrutiyet’in ilanıyla birlikte büyük bir ivme kazanmıştır. II. Meşrutiyet döneminin ortaya çıkardığı özgürlük ortamı sayesinde ülke içinde birçok modern spor tatbik edilmeye başlanmıştır. Bunlar arasında başta futbol olmak üzere kriket, beyzbol, patenli hokey, çim hokeyi, patinaj, izcilik gibi sporlar vardır.⁸ Meşrutiyet’in ilanından sonra spor kulüplerinin sayısı hızla artarken, Türk gençleri artık rahatça spor yapabilecekleri bir ortama kavuşmuştur. Bu da zamanla büyük bir Türk sporcu kitlesinin ortaya çıkışını sağlamıştır.⁹

Mütareke döneminden itibaren Genç Hristiyanlar Cemiyeti’nin (YMCA) İstanbul’da faaliyete başlaması ilerleyen zamanda modern sporların ülkede yayılmasında önemli bir rol oynamıştır. Basketbol, voleybol, beyzbol, hentbol, tenis gibi sporları çalışma müfredatı içine alan cemiyet, mütarekeden sonra bu sporları tanıtarak bunlardan bazılarının gelişimine katkı sağlamıştır.

Bu çalışmada modern sporlar arasında yer alan ve dünyanın farklı coğrafyalarında gelişim gösteren voleybol sporunun Türkiye’de doğuşu ve Cumhuriyet’in ilk yıllarındaki gelişimi incelenmiştir. Voleybol hakkında yazılmış bazı eserlerin yanında, Türk spor tarihini genel olarak anlatan eserlerde voleybol ile alakalı birtakım yüzeysel bilgiler bulmak mümkündür. Ancak bu bilgiler Türk voleybol tarihini aydınlatacak düzeyde değildir. Bu çalışmada, Atatürk döneminde voleybolun gelişimini bir bütün halinde ortaya koymak ve eksik kalan kısmını bir nebze olsun kapatmak amaçlanmıştır. Bu bağlamda voleybol hakkında bilgi veren Türk spor tarihi ile alakalı telif eserlerin yanında dönemin spor basını temel başvuru kaynakları arasında yer almıştır. Kapsamlı bir araştırma ile o dönemde İstanbul, Ankara ve İzmir’de çıkan 22 gazete ve dergi taranmış ve Cumhuriyet’in ilk yıllarındaki voleybol faaliyetlerinden bahsedilmesinin yanı sıra oynanan lig müsabakaları, bu liglerde hangi takımların mücadele ettiği ve hangi takımların şampiyon olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma, geniş bir dönem aralığında olduğundan

⁷ Kurthan Fişek, “Türkiye’de Spor”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 8, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983, s. 2177.

⁸ Ergun Hiçyılmaz, *Türk Spor Tarihi*, Demet Ofset, İstanbul, 1974, s. 133-136.

⁹ Atabeyoğlu, a.g.m., s. 1477.

makale muhteviyatının artmaması için ağırlıklı olarak voleybolun İstanbul'daki gelişimi üzerinde durulmuştur.

Voleybolun İcadı ve Gelişimi

Voleybol, 1895 yılında ABD'de Massachusetts, Holyoke'deki Young Men's Christian Association (YMCA)'da beden eğitimi öğretmeni olarak görev yapan William George Morgan tarafından icat edilmiştir.¹⁰ Morgan'ın oyunu icat etme amacı, o dönemde popüler olan basketbol oyununa bir alternatif olarak, iş adamlarına öğle yemeği saatlerinde daha hafif ve daha az yorucu bir oyun imkanı sunmaktır.¹¹ Öyle ki basketbol, çocuklara ve genç yaş grubuna hitap eden bir oyun olmasına rağmen orta ve ileri yaş grubu için yorucu bir oyundur. Bu yüzden Morgan, çarpmadan veya sarsmadan herkesin yapabileceği bir spora ihtiyaç duymuştur. Onun hedefi agresif bir oyundan ziyade oynayanları rahatlatan bir oyun deneyimi sunmaktır.¹²

O vakitler Morgan, kendisine yardımcı olacak voleybol benzeri bir oyun bilgisine sahip değildir. Bunu kendi spor eğitimi yöntemlerinden ve YMCA spor salonundaki pratik deneyimlerinden geliştirmiştir. 1895 yılının sonbaharında Holyoke'deki YMCA'da göreve başlayan Morgan, voleybol oyununu icat sürecinde farklı spor branşlarından faydalanmıştır. Basket topunun genç erkeklere uygun görüldüğünün farkında olan Morgan, daha yaşlılar için o kadar sert olmayan bir şeyin gerekli olduğunu düşünmüştür. Başlangıçta uygun bir oyun ararken aklına tenis sporu gelse de bunun için raketler, toplar ve ağ gibi ekipmanların gerektiğini görmüştür. Oyunu olabildiğince basit tutma gayesinde olan Morgan, file kullanımına olumlu bakarken, topa vurmak için raket vb. herhangi bir aparatın kullanımını uygun görmeyip bunun yerine eli kullanmayı tercih etmiştir. Fileyi yerden yaklaşık 198cm yüksekliğe, ortalama bir adamın kafasının üzerine kaldırmıştır. Son olarak oyunun oynanması için bir topa ihtiyaç duymuştur. Denenler arasında bir basket topunun mesanesi vardır, ancak bunun çok hafif ve

¹⁰ Nejat Altav, *Voleybol Tarihi*, Türk Spor Vakfı, Ankara, 1988, s. 3.

¹¹ Joan Paul, "A Lost Sport: Clara Gregory Baer and Newcomb Ball", *Journal of Sport History*, Vol. 23, No. 2, 1996, s. 165; Jonathan C. Reeser, "Introduction: a brief history of the sport of volleyball", *Handbook of Sports Medicine and Science: Volleyball*, Ed. Jonathan C. Reeser- Roald Bahr, Blackwell Science Ltd, Massachusetts, 2003, s. 1.

¹² <https://www.volleyhall.org/history-of-volleyball.html> (Erişim Tarihi: 12 Şubat 2023).

yavaş kalacağını fark etmiştir. Morgan çok büyük ve ağır bir basketbol topunu da denedikten sonra, elle vurmak için daha uygun olan hafif bir topu tercih etmeye karar vermiştir. Bu doğrultuda A.G. Spalding & Brothers fabrikasından istenilen özelliklere uygun bir top yapılmasını talep etmiştir.¹³

Morgan icat ettiği oyuna ilk olarak “Mintonette” adını vermiştir. Topu yere düşürmeden karşı alana atmak anlamına gelen bu isim oyunun başlıca kuralıdır. 1896 yılında Springfield YMCA Koleji’nde oyunun gösterimi yapılması için bir fiziksel direktörler konferansı düzenlenmiştir. Morgan, sırasıyla Holyoke, Massachusetts Belediye Başkanı J. J. Curran ile o zamanki İtfaiye Şefi John Lynch’in kaptanlığını yaptığı ve her takımda beş kişiden oluşan iki takım kurarak kolejde bir gösteri maçı organize etmiştir. Springfield Koleji’de Profesör olan Albert T. Halstead yeni sporun gösteriminden sonra oyuncuların topa yere değmeden ileri geri vurmalarına atfen “Volley Ball” ismini önermiştir. “Volley” tenis ve futbolda kullanılan “topa yere değmeden vurmak” anlamına gelen bir terimdir. Mintonette oyununun temel özelliğine uygun düşmesinden dolayı bu isim benimsenmiştir.¹⁴

Başlarda oyun saha boyutları, ağ yüksekliği ve takımların oyuncu sayıları ile ilgili belirli bir kuralın olmamasından dolayı bazı problemler doğurmuştur. Sonradan kurallar Morgan tarafından yazılmış ve Official Handbook of the Athletic League of the Young Men’s Christian Associations of North America (1897) adlı kitabın ilk baskısında basılmıştır.¹⁵

¹³ William George Morgan, “How Volley Ball was Originated”, *Official Volley Ball Rules*, Ed. George J. Fisher, Spalding’s Athletic Library Group XII, No: 364, American Sports Publishing Company, New York, 1916, s. 9-11; Alex M. Mobley, *A Secret History of Volleyball*, University of Illinois, Graduate College, Doctoral Thesis Urbana, Illinois, 2013, s. 49.

¹⁴ Aram Kuran-Ergun Hiçyılmaz, *Osmanlı’dan Günümüze Ermeni-Rum-Musevi Kulüpleri ve Sporcuları*, T. C. Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2017, s. 20; Mehmet Bengü, *Voleybol*, Adam Yayıncılık, İstanbul, 1983, s. 12; Oktay Orkunoğlu, *Modern Voleybol*, Ankara, 1986, s. 10; Ümit Urartu, *Voleybol Teknik-Taktik-Kondisyon*, İnkılap Kitapevi, Ankara, s. 5.

¹⁵ Morgan, a.g.m., s. 11; J. Y. Cameron, “The Origin of Volley Ball”, *Official Volley Ball Rules*, Ed. George J. Fisher, Spalding’s Athletic Library Group XII, No: 364, American Sports Publishing Company, New York, 1916, s. 7; <https://www.britannica.com/sports/volleyball> (Erişim Tarihi: 12 Şubat 2023).

Belirlenen ilk kurallara göre, top yere veya fileye çarpmadan ileri geri atılmalıdır. Bir oyuncu hareket halindeyken topu sektirerek yürüyebilir ancak filenin dört fit (122cm) yakınına gidemez. Bir servisin en az üç metre gitmesi gerekir ve aynı taraftaki bir oyuncu filenin üzerinden yardım alabilir.¹⁶

Morgan, voleybolun rekabetçi bir spor haline gelmesini veya basketbolla popülerlik açısından yarışmasını amaçlamasa da rakipten gelen topa devamlı sıçrayarak vurma özelliği sayesinde sadece yaşlı iş adamları için değil, aynı zamanda oyuncular ve seyirciler için de belirli bir memnuniyet sağlamıştır.¹⁷ Geniş bir halk kitlesine hitap etmesinde, spor malzemelerinin ucuzluğu ve hem açık hem de kapalı sahalarda oynamaya imkân tanınması gibi hususlar da vardır.¹⁸

Voleybol, YMCA üyeleri arasında popüler olsa da başlangıçta okulların beden eğitimi müfredatına dahil edilmemiştir. Bunun nedeni, voleybolun üst vücudu geliştirmede yetersiz kaldığı şeklindeki yaygın bir inanıştır. Ayrıca, voleybola katılım, resmi jimnastik gibi bilimsel bir temele dayandırılmadığı için desteklenmemiştir. Sonuç olarak, jimnastiğin bilimsel olarak kanıtlanmış faydalarını savunan beden eğitimi öğretmenleri voleybola karşı çıkmıştır.¹⁹

Voleybol oyunu ancak 1910'lu yıllardan itibaren gelişim göstermiştir. 1916 yılında yeni kurallar kabul edildikten sonra ağ yüksekliği 8 fit (2,43 m) olarak belirlenmiş ve salon takımlarını her tarafta altı oyuncuyla sınırlama kuralına ek olarak servis dönüşü kuralı kabul edilmiştir. Bu doğrultuda her oyuncu sahada sırayla dönerek görev alması sağlanmıştır. Oyun puanları 21'den 15'e düşürülmüş, üç setten ikisini alan maçın galibi sayılmıştır. Topa ayakla vurmak serbesttir, ancak topu elde tutmak ve başka bir oyuncu oynamadığı sürece topa ikinci kez dokunmak yasaktır.²⁰

YMCA voleybolun sadece Amerika'ya değil, diğer ülkelere de

¹⁶ Robert A. Mechikoff, *A History and Philosophy of Sport and Physical Education: From Ancient Civilizations to the Modern World*, McGraw Hill, New York, 2019, s. 308.

¹⁷ Mobley, a.g.t., s. 51.

¹⁸ Altav, a.g.e., s. 3.

¹⁹ Mechikoff, a.g.e., s. 308.

²⁰ Reeser, a.g.m., s. 1., <https://ncva.com/info/general-info/history-of-volleyball/> (Erişim Tarihi, 12 Şubat 2023).

yayılmasına büyük katkı sağlamıştır. YMCA'nın beden eğitimi direktörleri ve özellikle iki profesyonel beden eğitimi okulu olan Massachusetts'teki Springfield Kolej ve Chicago'daki George Williams Kolej tarafından teşvik edilen voleybol, YMCA misyonerleri tarafından Güneydoğu Asya'nın yanı sıra Kanada, Orta ve Güney Amerika'da tanıtılmıştır. Bu sayede YMCA, voleybolu 1908'de Japonya'ya, 1909'da Çin'e ve 1912'de Küba, Porto Riko ve Uruguay'a götürmeyi başarmıştır.²¹

YMCA'nın önemli spor direktörlerinden ve ilerleyen dönemde modern sporların Türkiye'ye girişinin zeminini hazırlayan Elwood Stanley Brown, 1910 yılında Filipinler'e giderek voleybol oyununu bu ülkeye tanıtmıştır.²² Bay Brown Filipinler'de voleybolun yayılışını şu sözlerle anlatmıştır:

“Filipin’e gittiğim senelerde orada spora benzer yalnız bir şey görebildim. O da horoz dövüşü idi. Bavulum içinde götürdüğüm voleybol oyunu için birkaç top, bu atıl kalmış halkı beş sene sonra Amerika’dan bir senede yalnız voleybol için 11 bin top getirmeye mecbur etti. Japonya ve Çin’de de aynı fevkaladelik görülmeye başlamıştı. Cidden bir sene evvel Şarkta yapılan milli olimpiyatlara²³ binlerce heveskar dahil olmuştu.”²⁴

Voleybol, Avrupa'ya Birinci Dünya Savaşı sırasında girmiştir. Elwood S. Brown, orduya katılmadan önce oyun hakkında hiçbir bilgisi olmayan on binlerce Amerikan gencinin The American Expeditionary Forces (AEF) içinde yer almasıyla birlikte söz konusu sporu yapmayı öğrendiğini ifade etmiştir. Birinci Dünya Savaşı başlayınca YMCA, askerlere destek olmak adına AEF'ye müracaat etmiştir. Cephe arkasında şiddetli çatışmalardan korunmak için dar yerlerde kalan askerler arasında YMCA kitle

²¹ Darlene A. Kluka - Steve Hendricks, “Volleyball”, *Routledge Handbook of Global Sport*, Ed. John Nauright- Sarah Zipp, Routledge, 2020, s. 105.

²² Franklin H. Brown, “Volley Ball in the Orient”, *Official Volley Ball Rules*, Ed. George J. Fisher, Spalding's Athletic Library Group XII, No: 364, American Sports Publishing Company, New York, 1920, s. 33.

²³ Uzak Doğu Şampiyonluk Oyunları ilk kez 1913 yılında Manila'da yapıldı. Sekiz gün süren etkinliğe altı ülke katıldı: Ev sahibi ülke o zamanki adıyla Filipin Adaları, Çin, Japonya, İngiliz Doğu Hint Adaları (Malezya), Tayland ve İngiliz kraliyet kolonisi Hong Kong.

²⁴ “Herkes İçin Oyun- YMCA'nın Dünya Hakkındaki Oyun ve Spor Programı”, *Spor Alemi*, Sayı 2-26, 4 Kasım 1920, s. 13.

oyunlarını icra etmiş ve atıl kalan vücutlarını talim ettirmeye çalışmıştır. Amerikan askerlerinin garnizonlarda voleybol oynadığını gören İngiliz ve Fransız askerleri, bu spora ilgi duyarak kısa sürede onu öğrenmiştir.²⁵

Bu dönemde YMCA tarafından Müttefik orduları içinde on beş binden fazla voleybol topu dağıtılmıştır. Bununla birlikte voleybol, çeşitli iyileşme kamplarında yürütülen atletizm programlarında da önemli bir yer tutmuştur. Müttefikler Arası Oyunlar adlı turnuvada resmi etkinlik listesinde yer almazken, Müttefik ordularını temsil eden çeşitli gruplara gösteriler yapılmıştır. 1920 yılına gelindiğinde voleybol, Belçika, Polonya, Sırbistan, Romanya, Çekoslovakya ve Yunanistan, Fransa ve İtalya'da oynanan bir oyun olmuştur.²⁶

1922'de New York'ta ilk Amerika Birleşik Devletleri Erkekler Ulusal Şampiyonası yapılmıştır. 1928'de Amerika Birleşik Devletleri Voleybol Derneği kurulmuştur. Ulusal düzeyde voleybol kurallarını koordine etmeyi ve ulusal turnuvalar düzenlemeyi amaçlayan dernek,²⁷ kısa süre sonra ABD'de oyunun arkasındaki ana organizasyon gücü olarak YMCA'nın yerini almıştır.²⁸

1940'lara kadar voleybol, birçok ülkede farklı kurallarla oynanan ve ulusal şampiyonalara ev sahipliği yapan bir eğlence oyunu olarak varlığını sürdürmüştür. Ancak, II. Dünya Savaşı sonrasında uluslararası düzeyde kurumsallaşma süreci başlamıştır. Uluslararası Voleybol Federasyonu (FIVB), 1947'de 14 kurucu üye ülke tarafından kurularak sporun resmi uluslararası yönetim organı haline gelmiştir. İlk Avrupa Şampiyonası 1948'de Roma'da düzenlenirken, ilk dünya şampiyonası ise 1949'da Çekoslovakya'da gerçekleşmiştir. 1957'de ise Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC), Tokyo'daki 1964 Olimpiyat Oyunları'nda

²⁵ Elwood S. Brown, "Volley Ball with the A. E. F.", *Official Volley Ball Rules*, Ed. George J. Fisher, Spalding's Athletic Library Group XII, No: 364, American Sports Publishing Company, New York, 1920, s. 27; "Herkes İçin Oyun- YMCA'nın Dünya Hakkındaki Oyun ve Spor Programı", s. 14.

²⁶ Brown, "Volley Ball with the A. E. F.", s. 27; Haluk San, "Voleybol Tarihi", *Türkiye Spor Ansiklopedisi*, Sayı 2, 28 Şubat 1943, s. 14, 29.

²⁷ Roberta Stokes-Mick Haley, *Volleyball Everyone*, Hunter Textbooks Inc., Winston Salem, 1984, s. 2.

²⁸ Reeser, a.g.m., s. 1.

voleybolun Olimpiyat programında yer almasına karar vermiştir.²⁹

Türkiye’de Voleybol

Voleybol oyununun Türk topraklarında ilk kez ne zaman oynandığıyla ilgili net bir kayıt olmasa da Türk spor tarihiyle alakalı kaynaklarda genel olarak voleybol oyununun 1919 yılında YMCA’nın girişimleriyle oynanmaya başladığı yazmaktadır.³⁰ Bu bilgiyi aktaran kaynakların atıf yaptığı eser ise Türkiye’de YMCA’nın Terbiye-i Bedeniye Müdürü olarak görev yapan Chester M. Tobin’in kaleme aldığı ve Ahmed Robenson tarafından Türkçeye çevrilen 1340-1341 Voleybol Rehberi’dir. 1925 yılında basılan bu eserde dönemin canlı şahitlerinden Ahmed Robenson, “Türkiye’de Voleybol” başlıklı yazısında, voleybolun 1919 senesinde ilk defa olarak Beyoğlu YMCA binasında oynanmaya başladığını ve bunu Türkiye’ye ithal eden şahsın Tıp doktoru ve Terbiye-i Bedeniye Müdürü George Gilbert Deaver³¹ olduğunu ifade etmiştir.³²

Bununla beraber Birinci Dünya Savaşı’ndan önce ülkede voleybol oyununa dair bir takım girişim ve faaliyetlerin olduğunu ifade eden kaynaklar da mevcuttur. Örneğin Türkiye İdman Mecmuasınının 30 Ocak 1923 tarihli beşinci sayısında voleybol oyunu hakkında “*Amerikalıların memleketimizde faaliyete gelmesiyle sınırlı bir sahada tanındı.*

²⁹ Kluka - Hendricks, a.g.m., s. 106; Resser, a.g.m., s. 2; Bengü, a.g.e., s. 13-14.

³⁰ Hiçyılmaz, age., s. 102; Kenan Okan, *Türk Spor Tarihi*, Möm Yayınları, Ankara, 1975, s. 46; Vala Somalı, *1895-1986 Türk-Dünya Voleybol Tarihi*, Dur Ofset, İstanbul, 1986, s. 7; Cem Atabeyoğlu, *Türk Basketbolu*, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1970, s. 9; Cem Atabeyoğlu, *Türkiye Basketbol Tarihi*, Türk Spor Vakfı Yayınları, 1986, s. 11; Altav, a.g.e., s. 12; Ergun Hiçyılmaz, *Türkiye’de Spor*, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, 1996, s. 63; Doğan Yıldız, *Çağlarboyu Türklere Spor*, Telebasım Yayıncılık, İstanbul, 2002, s. 571; Behram Kılıç, *İstanbul’un 100 Spor Olayı*, İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Yayınları, İstanbul, 2011, s. 76.

³¹ George Gilbert Deaver, YMCA Springfield Koleji ve Pennsylvania Üniversitesi Tıp Fakültesi’nden mezun olmuştur. Birinci Dünya Savaşı sırasında Mısır’da yaralı Britanyalı askerlerin tedavisinde müzik aracılığıyla gerçekleştirdiği eğitim egzersizleriyle tanınmıştır. 24 Mart 1920 tarihinde İstanbul’a gelen Dr. Deaver, İstanbul YMCA kadrosuna Beden Eğitimi Direktörü olarak katılmıştır. Ahmet Uçar, *Hristiyan Gençler Cemiyeti ve Türkiye’deki Faaliyetleri (1910-1939)*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2013, s. 299.

³² Chester M. Tobin, *1340-1341 Voleybol Rehberi*, Çev. Ahmed Robenson, Grup 1, Numara 12, YMCA Cemiyeti, İstanbul, 1925, s. 4.

Müstesna olarak YMCA'nın teşkil ve tesisinden evvel yalnız Robert Kolej'de oynandığı"³³ şeklinde bir ibare yer almaktadır.

Bu ibareden hareketle voleybol oyununun ilk kez Robert Kolej'de oynandığı yorumu yapılabilir. Öyle ki II. Meşrutiyet'in öncesinde Robert Kolej, ülkede modern sporların varlığının hemen hemen bilinmediği bir dönemde İngiltere ve ABD'den yayılan spor çalışmalarının içinde yer alabilmiştir. Hem bu dönemin Osmanlı'sının şartlarından bağımsız kalabilmesi hem de adı geçen ülkeler ile olan kültürel bağları sayesinde, Robert Kolej modern sporların kısa sürede tatbikini mümkün hale getirmiştir.³⁴ Özellikle 1904 yılında Türkiye'nin ilk modern kapalı spor salonu Dodge Gymnasium'un açılmasıyla beraber, sporun merkezi konumuna gelen Robert Kolej'de³⁵ 1908 yılında, o vakte kadar Yakın Doğu'da bilinmeyen basketbol ilk kez tanıtılmıştır.³⁶

Nitekim araştırmacı-yazar Mehmet Yüce'ye göre yirminci asrın hemen başında İstanbul ve İzmir şehirlerinde mevcut olan Amerikan kolejleri modern voleybol, basketbol ve atletizmi okul öğrencileri vasıtasıyla ilk defa bu topraklarla tanıştırmıştır. Bu ilk tanışmadan sonra söz konusu sporlardan voleybol ve basketbol gerek malzeme yetersizliği gerekse oyunu öğretecek öğretmenlerin olmayışı gibi nedenlerden ötürü süreklilik gösterememiştir.³⁷

Bunların yanında dönemin spor basını incelediğinde 1914 yılının başlarında Makriköy Numune Mektebi Terbiye-i Bedeniye Derneği'nin futbol, hokey, tenis, patinaj, beyzbol sporlarıyla beraber voleybolu da müfredatına dahil ettiğine dair bir bilgi mevcuttur.³⁸ Lakin voleybolu ne derece icra ettiği tespit edilememiştir.

³³ "Voleybol", *Türkiye İdman Mecmuası*, Sayı 5, 30 Kanunusani 1923, s. 144-145.

³⁴ Dağhan Irak, "Sporun Kalbinde: Robert Kolej", *Bir Geleneğin Anatomisi: Robert Kolej'in 150 Yılı (1863-2013)*, Ed. Cem Aktaş, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 2013, s. 239.

³⁵ *RC-ACG Mezunlar Topluğunda Kim Kimdir?*, İstanbul Amerikan Kolejleri Mezunları Derneği, İstanbul, 1985, s. 76.

³⁶ *The 1929 Record*, Volume 6, Robert College, İstanbul, 1929, s. 172.

³⁷ Mehmet Yüce, *Esir Şehirde Spor*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., İstanbul, 2020, s. 213.

³⁸ "Makriköy Numune Mektebi Terbiye-i Bedeniye Mahfeli Nizamnamesi", *İdman*, Sayı 18, 11 Kanunusani 1914, s. 280; Yunus Tayga, *Türk Spor Tarihine Genel Bakış*, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Ankara, 1990, s. 141.

Türk spor tarihini anlatan kaynakların voleybol oyunuyla ilgili genel kanaatine dönülecek olursa ülkede voleybol oyununu oynamaya ve oynatmaya çalışan müesseselerin başında YMCA gelmektedir. II. Meşrutiyet döneminden itibaren ülkede etkinliğini arttıran ve 1913 yılında resmi olarak çalışmalarına başlayan YMCA, fikri, bedeni ve ahlaki faaliyetlerini 1913 yılında yayımladığı “YMCA Gençler Cemiyet-i Hıristiyaniyesi Nedir Ne Yapıyor?” adlı eserde anlatırken bedeni faaliyetlerinde takım oyunlarından voleybola da yer vermiştir.³⁹

Lakin kısa süre sonra Birinci Dünya Savaşı’nın başlamasıyla birlikte faaliyetlerini durdurmak zorunda kalan cemiyet ancak Mütareke döneminden itibaren İstanbul’da aktif bir şekilde çalışmalarına başlayabilmiştir. Bu süreçte YMCA İstanbul’da teşkilatlanırken beden terbiyesi şubesini kurma görevini Amerika’nın ünlü spor otoritelerinden olan ve modern sporların Asya’da yayılmasına öncülük eden Elwood Stanley Brown’a vermiştir.⁴⁰ “Herkes için spor ve herkes sporda” düsturunu şiar edinen Brown,⁴¹ Amerikan beden eğitimi yöntemlerini uygun ve modern bir tarzda Türkiye’de geliştirmeyi hedeflemiştir. Cemiyetin spor faaliyetleri arasında futbol, basketbol, voleybol, beyzbol ve sutopu gibi branşlar yer almıştır. Bu dönemde YMCA’nın İstanbul’daki üç şubesinde kış aylarında spor salonu olarak geniş odaları, yaz aylarında ise açık alan sahaları kullanılmıştır.⁴²

YMCA’nın Beyoğlu şubesinde 1919 yılının sonlarından itibaren voleybol oynanmaya başlamıştır. İstanbul’da bir süre kalan ve cemiyetin spor teşkilatını düzene koyan Bay Brown, Ekim 1920’de Türkiye’den ayrılmıştır. Görevini ise Amerika’da beden terbiyesi ve tıp öğrenimi görmüş olan Robert Kolej öğretmenlerinden Dr. George Gilbert

³⁹ YMCA Gençler Cemiyet-i Hıristiyaniyesi Nedir Ne Yapıyor?, Agob Matyosyan Matbaası, 1913, s. 11.

⁴⁰ Cem Atabeyoğlu, 1453-1991 Türk Spor Tarihi Ansiklopedisi, Fotospor, İstanbul, 1991, s. 76.

⁴¹ “YMCA’nın Türkiye Hakkında Terbiye-i Bedeniye Programı”, Spor Alemi, Sayı 4-28, 2 Aralık 1920, s. 6.

⁴² George Gilbert Deaver, “Recreation”, Constantinople To-day; or, The Pathfinder Survey of Constantinople; a Study in Oriental Social Life, Ed. Clarence Richard Johnson, The Macmillan Company, New York, 1922, s. 285.

Deaver'e devretmiştir.⁴³

Atabeyoğlu'na göre, Bay Brown Türkiye'den ayrılırken bir demeç vermiş ve "*Türkiye'de voleybol ve basketbolu tanıtacağız ve bu sporları Türk gençleri arasında yayacağız*" demiştir. Atabeyoğlu bu söze atıf olarak Spor Âlemi dergisinin 4 Kasım 1920 tarihli 2-26 sayılı nüshasını göstermiştir.⁴⁴ Adı geçen nüsha incelendiğinde böyle bir bilgiye rastlanmasa da "Herkes İçin Oyun-YMCA'nın Dünya Hakkındaki Oyun ve Spor Programı" başlıklı bir yazı bulunmakta ve bu yazıya göre YMCA'nın Beyoğlu şubesinde Bay Brown'un bir nutuk verdiği görülmektedir. Bu nutukta Bay Brown, olimpiyat oyunlarından, YMCA'nın Birinci Dünya Savaşı'ndaki çalışmalarından ve YMCA'nın Asya ve Güney Amerika'daki ülkelerde gerçekleştirdiği spor faaliyetlerinden bahsetmiş, nutkun sonunda ise Türkiye'yle ilgili olarak "*Cemiyetimiz Türkiye'de de birtakım rehberler yetiştirerek avdet edecektir*" diyerek Türkiye'deki amaçlarını ifade etmiştir.⁴⁵

Dr. Deaver, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra YMCA'nın diğer ülkelerde tatbik etmekte olduğu beden terbiyesi programlarını Türkiye'de tatbik etmek üzere çalışma başlatmış, hatta aynı program içerisinde faaliyet sahası olarak voleybola da yer vermiştir. Bu çerçevede yayımlanan ve voleybol oyununun kurallarını ortaya koyan kitapçık dönem itibariyle Türkiye'de de bir ilk olmuştur. İçinde voleybol oyunu için gerekli malzemeler, oyunun nasıl oynanacağı ve oyunun kurallarıyla alakalı bilgiler mevcut olan bu kitapçık sayesinde Dr. Deaver, oyunun çerçevesini çizerek belirli bir düzen içerisinde tatbiki için önemli bir adım atmıştır.⁴⁶

Bu dönemde YMCA, voleybolu yaymak için farklı metotlar uygulamıştır. Bunlardan ilki yaz dönemlerinde cemiyet tarafından tertip

⁴³ "Herkes için Oyun- YMCA'nın Dünya Hakkındaki Oyun ve Spor Programı", s. 13; Anna Welles Brown, "Orphanages", *Constantinople To-day; or, The Pathfinder Survey of Constantinople; a Study in Oriental Social Life*, Ed. Clarence Richard Johnson, The Macmillan Company, New York, 1922, s. 243; Tobin, a.g.e., s. 4; Yıldız, a.g.e., s. 571; Atabeyoğlu, *Türk Spor Tarihi Ansiklopedisi*, s. 76.

⁴⁴ Atabeyoğlu, *Türk Basketbolu*, s. 9.

⁴⁵ "Herkes İçin Oyun- YMCA'nın Dünya Hakkındaki Oyun ve Spor Programı", s. 13-15; Uçar, a.g.t., 1113-1116.

⁴⁶ George Gilbert Deaver, *Terbiye-i Bedeniye Programları-Voleybol Nizamnamesi*, Sayı 9, Ders 9, Orhaniye Matbaası, İstanbul, 1921, s. 77-84.

edilen, çeşitli spor faaliyetlerinin tatbik edildiği yaz kamplarındır. Örneğin, 1921 yılında Adana şehrinde YMCA’nın çocuklara yönelik Johnson Kampı yapılmıştır. Kamp Müdürü Byron M. Noone’un sunduğu Ekim ayı raporuna göre, 1 Ekim’deki Oyun Günü’nde futbol, basketbol, beyzbol ve atletizmin yanında voleybol branşında da birtakım müsabakalar yapılmıştır.⁴⁷

YMCA İstanbul Suriçi Şubesi ise Karadeniz’in kıyılarında, Kilyos Köyü’nde 19 Haziran-17 Temmuz 1921 tarihleri arasında bir kamp organize etmiştir. “Camp Perry” adıyla anılan bu kampın amacı yaz tatillerinde sıhhi, terbiyevi ve eğlenceli bir hayat geçirmek için lazım gelen ilim ve beceriyle donanmış gençler yetiştirmektir. Kamp, ırk ve din farkı gözetmeksizin 15 yaşından büyük herkese kapılarını açmıştır. Verilen kurslar arasında futbol, beyzbol, basketbol, hentbol ve tenis sporlarının yanında voleybol da yer almıştır.⁴⁸

Kilyos’ta 1924 yılında açılan yaz kampı ise daha kapsamlı olmuştur. 1924-1925 yıllarında düzenlenen yaz kampında voleybol, basketbol, yol atletizmleri (koşular) meydan atletizmleri (atma ve atlamalar), futbol, yüzme, suya atlama ve can kurtarma kursları icra edilmiştir.⁴⁹ YMCA’nın açtığı yaz beden terbiyesi kampları İstanbul’daki genç öğretmenlere ve cemiyetin yetiştirdiği gençlik liderlerine önemli olanaklar sağlamıştır. Henüz yeni kurulmuş Türkiye Cumhuriyeti’nin özellikle uzman beden eğitimi öğretmeni eksikliğinin yaşandığı bu dönemde açığı kapatmak üzere çaba gösteren YMCA, yaz kampları ile bu alanda önemli çalışmalar yapmıştır. Hatta bu faaliyetlere Maarif Vekaleti de destek vererek beden terbiyesi öğretmenlerini kampa katılması hususunda teşvik etmiştir.⁵⁰ Beden Terbiyesi öğretmenlerinin uzmanlaşmasına yönelik düzenlenen bu kamplarda iki yıl eğitim alan öğretmenler, eğitim-öğretim dönemlerinde voleybol, basketbol, masa tenisi gibi sporları başarılı

⁴⁷ Uçar, a.g.t., 1112.

⁴⁸ “1921- Açık Hava Müessesesi”, *Spor Alemi*, Sayı 9-33, Mayıs 1921, s. 6-7; “Kilyos Kampında”, *Spor Alemi*, Sayı 10-34, Temmuz 1921, s. 9; Uçar, a.g.t., 1203.

⁴⁹ *Vay Em Si Ey Yaz Terbiye-i Bedeniye Talim Kampı*, Karabet Matbaası, 1925, s. 8-24; Zafer Toprak, “Vay Em Si Ey (YMCA) Jimnastikhaneleri”, *Toplumsal Tarih*, 1/2, (1994), s. 11.

⁵⁰ Mustafa Mutlu, “YMCA’nın (Young Men’s Christian Association) İstanbul’da Açtığı Yaz Beden Terbiyesi Talim Kampları Üzerine Bir Değerlendirme”, *7. Uluslararası Tarih ve Kültür Kongresi*, 18-19 Ekim 2022, Ed. Muhittin Eliaçık, IKSAD Yayınevi, 2022, s. 140.

şekilde oynattıklarını ve çocukların bundan istifade ettiklerini ifade etmiştir.⁵¹

Yaz kamplarının yanında YMCA, voleybolun yaygınlaşması için onu bir okul sporu olarak kabul ettirmeyi de hedeflemiştir. 1920 yılından itibaren YMCA aracılığıyla voleybolun İstanbul'daki Türk okul takımları arasında karşılık bulmaya başlaması önemli bir dönüm noktası olmuştur. Dr. Deaver, Ahmed Robenson ile Selahattin Bey'in destekleriyle voleybolu ilk olarak Türk okullarından Dâr'ül-Eytam'a öğretirken, bu okul içinde oyunu daha çok yayan kişiler Faik ve Şevki Bey'ler olmuştur.⁵² Dâr'ül-Eytamlarda yetim çocuklara oynatıldığı gibi, öğretmenler de voleybolu benimsemiştir. Nitekim 1921 yılı başlarında Bebek Dâr'ül-Eytam'ında, Bebek ile Ortaköy-Beykoz Dâr'ül-Eytam'ı öğretmen takımları arasında bir voleybol müsabakası düzenlenmiş ve Bebek takımı galip gelmiştir.⁵³

Voleybolun ülkede yaygınlaşması için çaba gösteren kişilerden biri de Selim Sırrı (Tarcan)'dır. 3 Ocak 1919 tarihinde İstanbul Dâr'ül-Muallimîn Müdürlüğüne tayin olan Selim Sırrı Bey, bu okulda beden terbiyesinin gelişimine büyük katkı vermiştir.⁵⁴ Selim Sırrı Bey, 16 Aralık 1920 tarihinde İstanbul Dâr'ül-Muallimîn'inde tertip edilen sonbahar jimnastik müsamesesine YMCA'nın ileri gelenlerinden Dr. George Gilbert Deaver ve Mister Steger'ı davet ederek müsamedeki beden terbiyesi faaliyetlerini ve öğrencilerin İsveç usulü jimnastik ve mektep oyunlarını bu kişilere göstermiştir.⁵⁵

Bu müsamere vesilesiyle Selim Sırrı Bey ile Dr. Deaver arasında bir yakınlık doğması ilerleyen dönemde yeni temasların da önünü açmıştır. Bu vesileyle Dr. Deaver Dâr'ül-Muallimîn öğrencilerine voleybol dersleri vererek bu sporu öğretmiştir.⁵⁶ Selim Sırrı Bey de kısa sürede bu oyunun malzemelerini temin edip gerekli hazırlıkları tamamladıktan sonra

⁵¹ *Vay Em Si Ey Yaz Terbiye-i Bedeniye Talim Kampı*, s. 24.

⁵² Tobin, a.g.e., s. 4.

⁵³ "Memleketimizde Yeni Sporlar", *Spor Alemi*, Sayı 8-32, 4 Nisan 1921, s. 15.

⁵⁴ Mustafa Mutlu, *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Beden Terbiyesi ve Sporda Öncü Bir İsim: Selim Sırrı Tarcan*, Libra Kitap, İstanbul, 2020, s. 84.

⁵⁵ "Doktor Deaver'in programı ve olimpiyatlar hakkında Selim Sırrı Bey'den aldığım mektup", *Spor Alemi*, Sayı 5-29, 23 Aralık 1920, s. 2.

⁵⁶ Atabeyoğlu, *Türk Spor Tarihi Ansiklopedisi*, s. 79.

öğrencilere oynatmaya ve öğretmeye devam etmiştir. Selim Sırrı Bey'in eğittiği Dâr'ül-Muallimîn öğrencileri, öğretmen olarak atandıkları okullarda voleybolu öğretmeye çalışmış ve bu çaba voleybolun gelişimine katkı sağlamıştır.⁵⁷

YMCA ve Dâr'ül-Muallimîn'de başlayan voleybol faaliyetleri, kısa süre içinde İstanbul'un bütün lise ve orta dengi okullarına yayılmış ve öğrencilerin ilgi duyduğu bir spor dalı olmuştur.⁵⁸ Kuralları ve ihtiyaç duyduğu ekipmanları daha kolay ve elde edilebilir olduğundan bilhassa okullarda popüler hale gelmiştir.⁵⁹

Bu çabalar sayesinde bir okul sporu olarak yayılım gösteren voleybol, İstanbul Lisesi, Mühendis Mektebi, Kabataş Erkek Lisesi, Vefa Lisesi, St. Benoit Koleji, Feyziye, Galatasaray ve Polis mektebi gibi okullar tarafından oynanmaya başlamıştır. Voleybol bu okullarda bazılarında futboldan sonra, bazılarında ise ilk spor olarak ele alınmıştır.⁶⁰

Bu bağlamda 1920-1921 eğitim yılında İstanbul Lisesi ve Mühendis Mektebi, voleybolu öğretim programlarına dahil eden ilk eğitim kurumları olmuştur. İstanbul Lisesi Terbiye-i Bedeniye Kulübü'nden Feridun, Esat ve Ahmet İhsan Beylerin gayretleri sayesinde voleybola daha fazla vakit ayıran okul, zamanla kendi içinde düzenli müsabakalar tertip etmeye başlamıştır.⁶¹

Vefa Lisesi de 1921 yılında voleybolu çalışma alanı içine dahil eden okullardan biri olmuştur. Okulda futbola nazaran daha ön planda olan ve ilgi gören voleybol, sınıflar arası yapılan müsabakalar ile devamlı gelişim göstermiştir. 1926 yılına gelindiğinde Vefa Lisesi'ndeki voleybol sahası biri kapalı, ikisi açık olmak üzere üçe ulaşmıştır.⁶²

⁵⁷ Altav, a.g.e., 12; Hiçyılmaz, *Türk Spor Tarihi*, s. 102; Okan, a.g.e., s. 46; Hiçyılmaz, *Türkiye’de Spor*, s. 63; Yıldız, *Çağlarboyu Türklerde Spor*, s. 571; Kılıç, a.g.e., s. 76.

⁵⁸ Hiçyılmaz *Türkiye’de Spor*, s. 63.

⁵⁹ Yüce, a.g.e., s. 214.

⁶⁰ Cem Atabeyoğlu, "Voleybol", *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 1500; Tobin, a.g.e., s. 4; Somalı, a.g.e., s. 7.

⁶¹ E. S., "Mektepler ve Spor", *Türkiye İdman Mecmuası*, Sayı 1, 1 Kasım 1922, s. 24-26; "İstanbul Lisesinde Spor Müsabakaları", *Türkiye İdman Mecmuası*, Sayı 14, 16 Mart 1925, s. 227-228; Feridun Dünder, "Voleybol-Mühendis Mektebi Âlisi – İstanbul Sultanisi", *Türkiye İdman Mecmuası*, Sayı 2, 1 Aralık 1922, s. 54.

⁶² E. S., a.g.m., s. 24-26; "Vefa Lisesinde Spor", *Şa Şa Şa*, Sayı 4, 13 Mayıs 1926, s. 3.

Nişantaşı Terbiye-i Bedeniye Yurdu'nda ise voleybol 1922 yılından itibaren oynanmaya başlamıştır.⁶³ Aynı yıl içinde Jandarma Mektebi de bir voleybol sahası inşa ederek çalışmalarına başlarken,⁶⁴ Galatasaray Lisesi'nde ise voleybol ilk defa olarak 1922'de Jimnastik öğretmeni Rıza Bey tarafından o zaman zemini toprak olan okulun jimnastik salonunda oynatılmıştır.

Galatasaray Lisesi'nde voleybolun gelişimi hakkında ayrıntılı bilgi veren Ahmed Robenson'a göre, başlangıçta sadece ders saatlerinde oynanan bu sporun hiçbir fayda sağlamadığı gözlemlenmiştir. Ancak, iki yıl sonra, yani 1924 yılında, voleybol yeniden gelişmeye başlamıştır. Okulun yedinci sınıf öğrencilerinden sekiz kişi, kendi aralarında bir voleybol kulübü kurmuş ve büyük bahçenin bir köşesinde küçük bir saha oluşturarak düzenli şekilde oyun oynamışlardır. Bu oyun başlangıçta alay konusu olsa da zamanla önem kazanmıştır. Büyük sınıflar da bir saha oluşturarak voleybol oynamaya başlamış ve sınıflar arasında küçük maçlar düzenlenmiştir. 1925 yılında Galatasaray Lokali'nin açılmasıyla voleybola olan ilgi daha da artmış, okulda sınıf takımları arasında bir voleybol şampiyonası tertip edilmiş ve şampiyon takıma bir heykel hediye edilmiştir. Futbolun, okulun büyük bahçesinden başka bahçelerde oynanması yasaklanmasıyla birlikte, tüm ilkökul öğrencileri küçük kulüpler kurarak voleybol oynamaya başlamış ve zamanla okulun bahçeleri küçük voleybol fileleriyle dolmuştur. 1925 yılında okulun voleybol sahası sayısı on beşe ulaşmış, voleybolun teşkilatlanmasında ilkökul öğretmenlerinin önemli bir rolü olmuştur.⁶⁵

İstanbul Darülfünununda da gelişim gösteren voleybol, 1926 yılında basında yer alan bir habere göre, Edebiyat Fakültesi gençlerinin teşebbüsleri sayesinde etrafına yüze yakın öğrenciyi çekmiş ve teneffüs zamanlarında ya da boş derslerde kız öğrencilerle birlikte oynanan gözde bir oyun haline gelmiştir. Haberin devamında İstanbul, Vefa, Beşiktaş ve Kadıköy Öğretmen Okulları'nda beden terbiyesi

⁶³ Mehmet Muhiddin, "Nişantaşı Terbiye-i Bedeniye Yurdu Tarihçesi-Hatıralarım", *Türkiye İdman Mecmuası*, 16 Kanunusani 1339, Sayı 4, s. 125.

⁶⁴ Selim Sırrı, "Jandarma Mektebinde Terbiye-i Bedeniye", *Terbiye ve Oyun*, Cilt 2, Sayı 1, Temmuz 1922, s. 6.

⁶⁵ İzci Ahmed, "Galatasaray Lisesinde Amerikan Oyunları", *Şa Şa Şa*, Sayı 2, 30 Nisan 1926, s. 2; "Galatasaray Lisesinde", *Spor Alemi*, Sayı 26-163, 5 Mart 1925, s. 10.

öğretmenliği yapmış olan İhsan, Ekrem ve Necati Beylerin çabalarıyla Darülfünun'dan bir takım çıkması halinde İstanbul'un güçlü takımlarına karşı başarılı bir performans sergileyebileceği vurgulanmıştır.⁶⁶

Voleybolu öğretim programına dahil eden eğitim kurumları arasında kız mektepleri de yer almıştır. Voleybola büyük ilgi gösteren Kız Öğretmen Okulu öğrencileri birkaç yılda büyük ilerleme kaydetmiştir. 1926 yılında basında yer alan bir haberde, Kız Öğretmen Okulu'nun üç voleybol sahasına sahip olduğu ve bütün öğrenciler ondan fazla gruba ayrılarak kendi aralarında müsabakalar tertip ettiği belirtilmiştir.⁶⁷

İstanbul dışında Ankara, İzmir, Adana, Sivas, İzmit ve Bursa gibi şehirlerdeki okullar da voleybolu çalışma sahasına almıştır.⁶⁸ 1923 yılında Ankara Lisesi'nde beden eğitimi öğretmenliği yapan Altınordu kulübünden Ekrem Bey'in gayretleriyle voleybol öğrenciler arasında gelişim gösterirken,⁶⁹ Bursa'da 1925 yılından itibaren Erkek Öğretmen Mektebi, Sanayi ve Ziraat Mekteplerinde voleybol oynanmaya başlamıştır.⁷⁰

Voleybol Ligleri

Türkiye’de voleybol lig müsabakaları ilk olarak 1920 yılında İstanbul'da başlamıştır. Uzun yıllar sadece İstanbul'da gerçekleştirilen ligler 1930'lu yıllardan itibaren İzmir, Ankara, Balıkesir gibi şehirlerde de icra edilmiştir. Yeterli sayı oluşmadığından bir Türkiye ligi uzun yıllar hayata geçirilememiş ve bu süreçte voleybol türlü şehir ligleriyle yayılım göstermiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarına bakıldığında bu lig/turnuva müsabakalarını üç başlığa ayırmak mümkündür. Bunlar; YMCA İstanbul Voleybol Ligi, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (TİCi) İstanbul Voleybol Ligi, diğer şehir ligleri ve turnuvalardır.⁷¹

⁶⁶ Darülfünunlu, "Mekteplerde Spor-Darülfünun'da Spor", *Şa Şa Şa*, Sayı 3, 6 Mayıs 1926, s. 3.

⁶⁷ Tobin, a.g.e., s. 24; "Kız Muallim Mektebinde", *Şa Şa Şa*, Sayı 1, 22 Nisan 1926, s. 1.

⁶⁸ Tobin, a.g.e., s. 4.

⁶⁹ Azizoğlu, "Anadolu Spor", *Türkiye İdman Mecmuası*, Sayı 6, 13 Şubat 1339, s.169.

⁷⁰ Tobin, a.g.e., s. 4; Hüseyin, "Bursa'da Kulüpler ve Mektepler", *Şa Şa Şa*, Sayı 13, 22 Temmuz 1926, s. 4.

⁷¹ İstanbul dışında İzmir, Ankara, Samsun, Balıkesir gibi şehirlerde de ufak çaplı ligler tertip edilmiştir. Bunların yanında Halkevleri de voleybol sporunda birtakım önemli turnuvalar gerçekleştirmiştir.

YMCA İstanbul Voleybol Ligi

Türkiye’de YMCA aracılığıyla tanınan ve gelişim gösteren voleybol sporunda ilk lig müsabakaları da yine aynı cemiyet tarafından icra edilmiştir. Dönemin canlı şahitlerinden Ahmed Robenson’a göre, YMCA tarafından İstanbul’da düzenlenen ilk lig müsabakaları 1920 yılında başlamıştır. Bu lige YMCA Beyoğlu ve Bahçekapı şubeleri, Amerikan denizcileri, Robert Kolej’in öğretmen ve öğrencilerinden oluşan iki takım, Saint Benoit Lisesi ve Bebek Dar’ül-Eytam’ı katılmıştır. Ahmed Robenson’un aktardığına göre ilk şampiyon Dar’ül-Eytam olmuştur.⁷²

Voleybolun Türk okulları arasında yayılım göstermesiyle birlikte YMCA’nın tertip ettiği bu ligde Türk okul takımlarının üstünlüğü ön plana çıkmıştır. Voleybolu çalışma alanına ilk dahil eden okullardan Mühendis Mektebi, ligde 1921, 1922, 1923 ve 1924 yıllarında üst üste aldığı şampiyonluklarla bu alanda ağırlığını hissettirmiştir.⁷³

1925 yılında yapılan İstanbul Voleybol Birinciliği müsabakalarında, Maccabi, Saint Benoit, Robert Kolej, Beyoğlu YMCA, Vefa İdman Yurdu, Mühendis Mektebi, Kabataş Erkek Lisesi, Üsküdar İdman Ocağı takımları mücadele etmiştir. Bu dönemde Mühendis Mektebi’nin yanında Kabataş Erkek Lisesi özellikle voleybolda kazandığı başarılarla ön plana çıkmıştır. Beyoğlu’nda YMCA salonunda icra edilen müsabakalarda Türk takımları yarı finale kalmış ve Robert Kolej, Beyoğlu YMCA ve Maccabi gibi kulüpler Türk okulları önünde büyük farklarla mağlup olmuşlardır. Yarı finalde Kabataş Erkek Lisesi Mühendis Mektebi’ni ve Üsküdar İdman Ocağı (Mühendis Mektebi öğrencilerinden kurulu ikinci bir takım) ise Vefa takımını yenerek finale yükselme başarısını göstermiştir. Ahmed Robenson idaresi altında 10 Nisan 1925 tarihinde yapılan final maçını ise 2-1’lik skorla kazanan Üsküdar İdman Ocağı ilk şampiyonluğunu elde etmiştir.⁷⁴

1926 yılında icra edilen voleybol müsabakalarında ise Mühendis

⁷² Tobin, a.g.e., s. 6; Mehmet Yüce, *İstanbul Spor Kulüpleri Tarihi-Üç Büyükler*, Cilt 2, İstanbul Büyükşehir Belediyesi (Kültür A.Ş.) Yayınları, İstanbul, 2021, s. 268.

⁷³ Altav, a.g.e., s. 12; Mehmet Yüce, *İstanbul Spor Kulüpleri Tarihi-İlk Dönem Kulüpleri*, Cilt 1, İstanbul Büyükşehir Belediyesi (Kültür A.Ş.) Yayınları, İstanbul, 2021, s. 211-212.

⁷⁴ “Voleybol Turnuvası”, *Spor Alemi*, Sayı 26-163, 5 Mart 1925, s. 7; *Cumhuriyet*, 14 Nisan 1925, s. 5; Mehmet Yüce, *İstanbul Spor Kulüpleri Tarihi- Semt Kulüpleri*, Cilt 3, İstanbul Büyükşehir Belediyesi (Kültür A.Ş.) Yayınları, İstanbul, 2021, s. 65-68.

Mektebi, Kabataş Erkek Lisesi, Anadolu, Boven, Fenerbahçe, Makriköy, Beyoğlu YMCA, İstanbul YMCA, Robert Kolej, Beyoğlu İş Adamları, Robert Kolej Akademiya takımları katılmıştır. Şubat ayında başlayan müsabakalar mart ayının ortalarına kadar sürmüştür.⁷⁵

1925 yılının ikincisi Kabataş Erkek Lisesi bu mağlubiyetten aldığı ders ile ertesi yıl şampiyonluğu hiçbir okula bırakmamıştır. Kabataş Erkek Lisesi, 1927-1928 yılları arasında da İstanbul'daki Türk ve yabancı okullarının yer aldığı lige katılarak müsabakalarda üst üste şampiyonluklar elde etmiş ve YMCA tarafından verilen kupa ve madalyaları kazanmıştır.⁷⁶

1929 yılında gerçekleştirilen müsabakalara, Pera, Etuval, Saint Benoit, Yeni Yıldız, Kabataş Küçükler, Amerikan Mektebi, Vefa Küçükler, Sporting Kulüp, Vefa Birinci takım, Mühendis Mektebi, Kabataş Erkek Lisesi ve Galatasaray takımları katılmıştır. Müsabakalar, Beyoğlu YMCA salonunda gerçekleştirilmiş olup 18 Ocak 1929 tarihinde sona ermiştir. Son müsabakada Mühendis Mektebi, Kabataş takımını mağlup ederek üç yıllık şampiyonluk serisine son vermiştir. Galatasaray'ın voleybol takımı ise ilk defa YMCA liginde yer almasına rağmen üçüncü sırayı elde etmiştir.⁷⁷

1930 yılında düzenlenen müsabakalarda ise Galatasaray'ın voleybol takımı üstün bir performans sergileyerek namağlup bir şekilde birinci olmuştur. İkinci ve üçüncü sıraları ise Muallim Mektebi ve Mühendis Mektebi takımları almıştır.⁷⁸

1930 yılından sonra YMCA'nın tertip ettiği turnuvalar hakkında basında fazla bilgi bulunmamakla beraber 1938 yılına kadar tertip edildiğine dair birtakım haberler de mevcuttur. 1931 yılının sonlarında, Beyoğlu YMCA'da görevli olan İlhami (Polater) Bey tarafından bir voleybol turnuvası tertip edilmiştir. YMCA'nın kendi jimnastik salonunda gerçekleştirilen bu turnuvada büyük bir katılım ile 25 takım mücadele

⁷⁵ *Cumhuriyet*, 15 Şubat 1926, s. 5; Yüce, *İstanbul Spor Kulüpleri Tarihi-Üç Büyükler*, s. 269.

⁷⁶ “Mekteplerde Olimpiyat-Kabataş Erkek Lisesi”, *Olimpiyat*, Sayı 26, 24 Ekim 1931, s. 14.

⁷⁷ *Cumhuriyet*, 19 Ocak 1929, s. 4.

⁷⁸ *Cumhuriyet*, 20 Ocak 1930, s.4.

etmiştir.⁷⁹

1932-1935 yılları arasında, YMCA tarafından düzenlenen bir turnuva tespit edilememiştir. Kesin sebepleri bilinmemekle birlikte, Beyoğlu YMCA spor salonunun Beyoğlu Halkevi'ne devredilmesinin bu durumda etkili olduğu düşünülebilir. Bu devir işlemi, organizasyonunun aksamasına ve dolayısıyla turnuva düzenlemelerinin geçici bir süreliğine duraksamasına yol açmış olabilir.

1936 yılında ise İstanbul YMCA Spor Şubesi 25 Nisan'da başlamak üzere büyük bir voleybol turnuvası düzenlemiştir. 16 takım arasında gerçekleştirilen müsabakalar turnuva usulü yapılmış, mağlup olan takım müsabaka dışında kalmıştır. 1937 ve 1938 yıllarında ise İstanbul'daki voleybol maçları Sultanahmet'te Alemdar Caddesindeki YMCA salonunda oynanmış ve bu maçlarda başta kurumun müdürü İlhami Polater olmak üzere YMCA yöneticisi hakemler de görev yapmıştır.⁸⁰

Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (TİCi) İstanbul Voleybol Ligi

Voleybol, Türkiye'de önce okul sporu olarak başlamış, daha sonra kulüplerce benimsenmiştir.⁸¹ Voleybolun kulüplere taşınmasında başta Mühendis Mektebi olmak üzere Kabataş Erkek ve İstanbul Lisesi'nin rolü büyük olmuştur. İlerleyen zamanda Fenerbahçe, Beşiktaş, Galatasaray gibi kulüp takımlarının çekirdeğini bu okullar oluşturmuştur.⁸²

Bu gelişimde YMCA tarafından 1920 yılında tertip edilmeye başlanan İstanbul Voleybol Ligi'nin rolü büyüktür. YMCA Beyoğlu teşkilatının organizatörlüğünde çoğunlukla okul takımlarının katılımıyla gerçekleştirilen müsabakalar büyük bir ilgi görmüştür. Gösterilen bu ilgi üzerine ülkede spor yönetimini elinde bulunduran Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı (TİCi), resmi olarak İstanbul Voleybol Ligi düzenlemeye karar vermiş ve bu karar 1925 yılından itibaren hayata geçirilmiştir.⁸³

TİCi'nin İstanbul Voleybol Şubesi tarafından tertip edilen bu lige Vefa, Galatasaray, Hilâl, İdman Yurdu, İstanbulspor, Üsküdar, Beşiktaş, Yeni Şafak, Beylerbeyi takımları iştirak etmiş ve müsabakalar

⁷⁹ *Milliyet*, 10 Aralık 1931, s. 5; *Milliyet*, 12 Aralık 1931, s. 5.

⁸⁰ Uçar, a.g.t., s. 1144.

⁸¹ Yıldız, a.g.e., s. 571.

⁸² Altav, a.g.e., s. 12.

⁸³ Yüce, *İstanbul Spor Kulüpleri Tarihi-Üç Büyükler*, s. 119.

Galatasaray Terbiye-i Bedeniye Kulübü'ne ait spor salonunda oynanmıştır. 1925 yılında başlanan resmi İstanbul Ligi'nin ilk şampiyonu ise rakiplerini mağlup eden Beşiktaş Kulübü olmuştur.⁸⁴

1926 yılında, TİCİ tarafından tertip edilen İstanbul Voleybol Ligi'nde takım sayısı bir önceki yıla nazaran artış göstermiştir. Bu durum lig maçlarının iki grup halinde oynanmasını gerektirmiştir. Kırmızı Grubu'nda Beykoz, Üsküdar Ocağı, Nişantaşı, İstanbulspor, Fenerbahçe, Halıcıoğlu Askeri Lisesi ve Beylerbeyi kulüpleri yer alırken, Beyaz Grubu'nda ise Fatih İdman Yurdu, Bakırköy, Vefa, Galatasaray, Askeri Sanayi, Kasımpaşa İdman Yurdu, Bakırköy ve Beşiktaş kulüpleri yer almıştır. Her iki grubu lider tamamlayan takımların final maçını oynamalarına karar verilmiştir. Bu doğrultuda, maçların başlangıç takvimi 19 Mart 1926 olarak belirlenmiştir. Galatasaray Kulübü'nün spor salonunda oynanan maçlar sonucunda ligi Kırmızı grubunda İstanbulspor, Beyaz grubunda ise Beşiktaş Kulübü lider bitirmiştir. Beşiktaş ve İstanbulspor arasındaki final maçı ise 9 Aralık 1926 tarihinde YMCA Beyoğlu salonunda oynanmıştır. Maçı Beşiktaş kulübü 2-0'lık skorla kazanarak İstanbul Voleybol Ligi şampiyonu olmuştur.⁸⁵

1927 yılında İstanbul Voleybol Ligi, bir önceki yıla göre katılan takım sayısında ciddi bir düşüş yaşanması sebebiyle eleme usulüyle gerçekleşmiştir. Bu sezonda lige Beykoz, Beylerbeyi, Beşiktaş, Fenerbahçe, Galatasaray, İstanbulspor, Nişantaşı ve Vefa olmak üzere toplam sekiz takım katılmıştır. Kabataş Erkek Lisesi oyuncularından kurulu Beşiktaş ile Mühendis Mektebi'nin oyuncularından kurulu Fenerbahçe Kulübü bu yılın güçlü takımları arasında yer almıştır. 22 Nisan 1927 tarihinde oynanan maçlarda Beşiktaş, Nişantaşı kulübünü ve Fenerbahçe ise Vefa kulübünü 2-0'lık skorlarla mağlup ederek yarı finale yükselmiştir. 29 Nisan'da yapılan yarı final maçlarında ise Fenerbahçe İstanbulspor'u 2-0 mağlup ederek finale yükselirken, Beşiktaş Kulübü ise rakibi Galatasaray'ın gelmemesi sebebiyle Halıcıoğlu takımıyla maçını yapmış ve 2-0'lık skorla finale çıkmayı başarmıştır. İki takım arasındaki

⁸⁴ Beşiktaş Voleybol Şampiyonu", *Spor Alemi*, Sayı 1-190, 10 Eylül 1925, s. 15; "Voleybol Maçları", *Gol*, Sayı 6, 25 Ağustos 1925, s. 7; Yüce, *İstanbul Spor Kulüpleri Tarihi-Üç Büyükler*, s. 119, 395.

⁸⁵ Yüce, *İstanbul Spor Kulüpleri Tarihi-Üç Büyükler*, s. 268, 396-398; *Cumhuriyet*, 10 Aralık 1926, s. 4.

final maçı 6 Mayıs 1927 tarihinde YMCA Beyoğlu salonunda oynanmış ve Fenerbahçe 2-1'lik skorla şampiyon olmuştur. Fenerbahçe ilk devreyi kaybetmesine rağmen ikinci ve üçüncü devrelerde galip gelerek voleybol şampiyonu olmuştur. Böylelikle Fenerbahçe Kulübü, Beşiktaş Kulübü'nün iki yıldan beri koruduğu şampiyonluk unvanını elinden almıştır.⁸⁶

1928 İstanbul Voleybol Ligi'ne ise Anadolu Hisarı, Bakırköy, Beşiktaş, Beykoz, Beylerbeyi, Fenerbahçe, Harbiye, Nişantaşı, Taksim Yeni Yıldız, Üsküdar İdman Ocağı ve Vefa takımları katılmıştır. Şubat ayında başlayan müsabakalar iki ay boyunca devam etmiş ve finalde yine ezeli rakip olan Fenerbahçe ve Beşiktaş takımları karşı karşıya gelmiştir. Mektepler şampiyonasında Kabataş Erkek Lisesi'ne eksik bir takımla mağlup olarak şampiyonayı kaybeden Mühendis Mektebi oyuncuları, Fenerbahçe bayrağı altında, Kabataş Erkek Lisesi voleybolcularından oluşan Beşiktaş kulübünü büyük bir başarıya imza atarak 2-1'lik skorla mağlup etmiştir. Mektepler şampiyonasının rövanşı olarak kabul edilen bu maçı kazanan Fenerbahçe Kulübü, voleybolda rakipsiz olduklarını ikinci defa İstanbul şampiyonu olarak ispat etmiştir.⁸⁷

TiCİ'nin tertip ettiği İstanbul Voleybol Ligi'ne 1929 yılında Beşiktaş, Beykoz, Fenerbahçe, Galatasaray, Hilâl, İstanbulspor, Kasımpaşa, Nişantaşı, Taksim Yeni Yıldız ve Vefa takımları katılım sağlamıştır. Maçlar Ocak ile Nisan ayları arasında Beyoğlu YMCA salonunda oynanmıştır. Bu yılın favorisi, son iki yılın şampiyonu olan ve artık son sınıfa gelmiş Mühendis Mektebi oyuncularından kurulu Fenerbahçe Kulübü'dür. Art arda İstanbul birinciliğini kazanan Fenerbahçe voleybol takımı bu yılki resmi müsabakalara birtakım değişikliklerle katılmıştır. Fenerbahçe Kulübü, ülke sporunda bir ilki gerçekleştirerek resmi müsabakalarda karma bir takım oluşturmuş ve bu takıma Mühendis Mektebi

⁸⁶ *Cumhuriyet*, 23 Nisan 1927, s. 4; *Cumhuriyet*, 30 Nisan 1927, s. 4; "Voleybol Maçları", *Gol*, Sayı 8-40, 5 Mayıs 1927, s. 2; *Cumhuriyet*, 7 Mayıs 1927, s. 2; "Voleybol Şampiyonluğunu Fenerbahçeliler Kazandılar", *Spor Alemi*, Sayı 15, 13 Mayıs 1927, s. 5; Yüce, *İstanbul Spor Kulüpleri Tarihi-Üç Büyükler*, s. 270; Rüştü Dağlaroğlu, *1907-1987 Fenerbahçe Spor Kulübü Tarihi*, Dur Ofset Şemsettin Yücetürk, 1988, s. 507; Yıldız, a.g.e., s. 571-572.

⁸⁷ *Milliyet*, 16 Mart 1928, s. 5; *Vakit*, 31 Mart 1928, s. 1-2; *Milliyet*, 31 Mart 1928, s. 7; "Voleybol Şampiyonluğunu Fenerbahçeliler kazandılar", *Spor Alemi*, Sayı 14, 12 Nisan 1928, s. 3; Yüce, *İstanbul Spor Kulüpleri Tarihi-Üç Büyükler*, s. 272.

öğrencilerinden Sabiha Rifat Hanımı dahil etmiştir. Sabiha Hanım, bu özelliğiyle Türkiye’de erkek takımlarında yer alan ilk kadın sporcu unvanını kazanmıştır. Bu durum, Cumhuriyet ile gelen özgürlük ortamında hem Fenerbahçe Kulübü’nün yenilikçi yaklaşımını hem de Sabiha Hanım’ın cesaretli ve öncü ruhunu ortaya koymuştur.⁸⁸

Öyle ki bir Türk kadınının Cumhuriyetin henüz beşinci yılı tamamlamadan şampiyon bir erkek takımında erkek arkadaşlarıyla birlikte yer alması şüphesiz Türk ve dünya sporu adına önemli bir olaydır. Atatürk inkılaplarının Türk kadınına verdiği haklardan yararlanan ilk Türk kadınlarından biri olan voleybolcu Sabiha Rifat (Gürayman) Hanım'a Fenerbahçe Spor Kulübü Genel Sekreteri Hayri Celaleddin (Atamer), 28 Ocak 1929 tarihli mektubunda şunları yazmıştır: *"Bu memlekette ilk defa cem'i bir sporda erkek arkadaşlarla beraber olarak oynamak suretiyle gösterdiğiniz teceddüt ve muvaffakiyetten dolayı sizi Fenerbahçe gençliği ve heyeti idaresi namına hararetle tebrik ederim efendim."*⁸⁹

1929 yılında gerçekleştirilen lig müsabakalarında ise rakiplerini yenerek finale çıkan Fenerbahçe Kulübü, finalde üçüncü kez üst üste Beşiktaş Kulübü ile oynamıştır. 12 Nisan 1929 Cuma günü oynanan maçı 2-1’lik skorla Fenerbahçe kazanmıştır.⁹⁰

Beş yıldır düzenli bir şekilde tertip edilen İstanbul Voleybol Ligi ne var ki bilinmeyen bir sebepten ötürü 1930 yılında oynanmazken, 1931 yılında ise yarıda kesilmiştir. 1931 yılı ocak ayının ilk haftasında Galatasaray Kulübü’nün spor salonunda başlayan voleybol ligine Galatasaray, Fenerbahçe, Beşiktaş, Vefa, Beykoz, Pera, Kurtuluş, Hilâl, Anadolu, Topkapı, Kasımpaşa ve İstanbulspor olmak üzere 12 takım katılmıştır. Kulüpler TİCİ’nin İstanbul Mintikasına müracaatla takımlarının müsabakalara gireceklerini bildirmelerine rağmen ilk hafta yapılacak olan altı müsabakadan altısının da rakibi gelmemiştir. Bu

⁸⁸ *Vakit*, 13 Şubat 1929, s. 5; *Milliyet*, 20 Şubat 1929, s. 3; *Milliyet*, 28 Şubat 1929, s. 3; *Akşam*, 6 Mart 1929, s. 2; *Akşam*, 20 Mart 1929, s. 2; *Vakit*, 13 Nisan 1929, s. 3; Dağlaroğlu, a.g.e., s. 507; Yıldız, a.g.e., s. 572; Yüce, *İstanbul Spor Kulüpleri Tarihi-Üç Büyükler*, s. 272-273.

⁸⁹ Cem Atabeyoğlu, "Spor/Voleybol", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 8, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983, s. 2255.

⁹⁰ *Vakit*, 13 Nisan 1929, s. 3; Dağlaroğlu, a.g.e., s. 507.

durumun iki hafta daha devam etmesi üzerine üç maça mazeretsiz katılmayan Fenerbahçe, Anadolu, Topkapı, Kasımpaşa ve İstanbulspor takımları TİCİ'nin Voleybol Şubesi kararıyla fikstürden ihraç edilmiştir. Bu tasfiye neticesinde ligde Galatasaray, Vefa, Beşiktaş, Pera, Kurtuluş, Kasımpaşa, Hilâl, Beykoz takımları kalmıştır. İhraç sonrasında Beşiktaş takımı ise kendi arzusuyla fikstürden çekilmiş ve takımlar yediye inmiştir. 1930 yılında Menem Feridun Şerifzade ile Mühendis Mektebi öğrencilerinden Sezai (Türkeş)'in çalışmaları ile kuvvetli bir takım kuran Galatasaray takımı ile Pera takımı ligde şampiyonluğun namzetlerinden olmuştur. Şubat ayında ligin ilk devresi bittiğinde Pera Kulübü, Galatasaray Kulübü'nün üstünde lider olarak tamamlamıştır. Lakin bilinmeyen bir sebepten ötürü ligin ikinci devresi oynanamamış ve lig yarıda kalmıştır.⁹¹

TİCİ'nin gerçekleştirdiği İstanbul Mıntıkası Voleybol Ligi 1932 yılında yapılmaya devam etmiştir. Maçların Galatasaray kulübünün spor salonunda oynadığı bu seneki lige Süleymaniye, Topkapı, İstanbulspor, Eyüp, Fenerbahçe, Galatasaray, Beşiktaş, Vefa ve Kasımpaşa takımları katıldı. Ocak ayının başından 15 Nisan 1932 tarihine kadar devam eden müsabakalar neticesinde oynadığı tüm maçları kazanan Galatasaray takımı tarihindeki ilk voleybol şampiyonluğunu elde etmiştir. Sıralamada Beşiktaş ikinci olurken, Fenerbahçe ise ligi üçüncü sırada tamamlamıştır.⁹²

1933 yılı İstanbul Voleybol Ligi ise Beşiktaş, Eyüp, Fenerbahçe, Galatasaray, Hilal, İstanbulspor, Kasımpaşa, Süleymaniye ve Vefa takımları arasında Galatasaray kulübünün spor salonunda icra edilmiştir. Voleybol Şubesi 1933 yılında bir farklılık olarak müsabakaları iki organizasyon şeklinde yapmıştır. Bu organizasyonlardan birisi İstanbul Voleybol Ligi'ne hazırlık olması adına turnuva mahiyetinde düzenlenirken, diğeri ise ligin gerçek hüviyeti ile yapılmıştır. Yapılan müsabakalar neticesinde, hazırlık turnuvasını Galatasaray kazanırken, lig birinciliğini ise Fenerbahçe elde etmiştir. Final maçını Beşiktaş takımı

⁹¹ H. Adnan, "Bir Şampiyona", *Vakit*, 10 Şubat 1931, s. 6, 10; *Vakit*, 30 Aralık 1930, s. 6; *Galatasaray Spor Kulübü 1905-1955: 50. Yıldönümü*, Haz. Fethi İsfendiyaroğlu ve diğ. lerleri, Doğan Kardeş Basımevi, İstanbul, 1955, s. 77.

⁹² *Son Posta*, 19 Aralık 1931, s. 7; *Vakit*, 23 Ocak 1932, s. 5; *Milliyet*, 16 Nisan 1932, s. 6; *Vakit*, 27 Nisan 1932, s. 5.

ile oynayan Fenerbahçe takımı, 1927-1929 yıllarında arka arkaya kazandığı üç şampiyonluktan sonra 1933 yılında dördüncü şampiyonluğunu elde etmiştir.⁹³

1934 yılı İstanbul Voleybol Lig Şampiyonası ise iki gruba ayrılmış dokuz takım arasında cereyan etmiştir. A Grubu’nda; Galatasaray, Vefa, İstanbulspor, Feneryılmaz ve Topkapı, B Grubu’nda ise Fenerbahçe, Beşiktaş, Hilâl ve Süleymaniye takımları yer almıştır. A Grubu’nda Feneryılmaz birinci olurken, B Grubu’nda Fenerbahçe birinci çıkarak final maçı oynamayı hak kazanmıştır. 18 Mayıs 1934 günü her iki grup birincisi, şampiyonu tayin etmek için Galatasaray Kulübü’nün spor salonunda karşı karşıya gelmiştir. Tecrübesini ortaya koyarak final maçını kazanan Fenerbahçe, beşinci İstanbul Voleybol Şampiyonluğu’nu kazanmıştır.⁹⁴

1935 yılı İstanbul Voleybol Ligi müsabakaları diğer yıllara nazaran erken başlamıştır. Basında yer alan haberlerde Voleybol Şubesi 1934-1935 yılı voleybol ligine 19 Ekim 1934 tarihinde başlanacağını duyurmuştur.⁹⁵ 1935 yılı lig müsabakalarına katılan takım sayısında bir düşüş yaşanmış ve sadece Fenerbahçe, Feneryılmaz, Galatasaray, İstanbulspor, Topkapı ve Vefa takımları katılım sağlayabilmiştir. Hemen hemen haftada iki müsabakanın oynandığı ligde yılın son müsabakaları 21 Aralık 1934 tarihinde Vefa-Feneryılmaz ile Fenerbahçe-Galatasaray takımları arasında oynanmıştır. Özellikle iki ezeli rakip arasında oynanan maç gergin bir vaziyette geçmiştir. Maç sonrasında salon aniden karışmış, her iki takımın taraftarları ve oyuncuları arasında kavga çıkmıştır. Olayın en dikkat çekici tarafı ise her iki takımın da oyuncularının Mühendis Mektebi öğrencilerinden oluşmasıdır.⁹⁶ Gazeteci, yazar ve spor tarihçisi Vala Somalı’ya göre oynanan bu maç ligin son müsabakasıdır ve Galatasaray aldığı galibiyetle şampiyon olmuştur. Lakin 1935 yılının şubat ayından mayıs ayına kadar voleybol müsabakalarının devam ettiği basına yansıyan haberlerden tespit

⁹³ Somalı, a.g.e., s. 64; *Olimpiyat*, Sayı 101, 1 Nisan 1933, s. 39; *Vakit*, 14 Haziran 1933, s. 10.

⁹⁴ Somalı, a.g.e., s. 64; *Milliyet*, 10 Mayıs 1934, s. 5; *Son Posta*, 19 Mayıs 1934, s. 7.

⁹⁵ *Vakit*, 27 Eylül 1934, s. 9; *Haber*, 27 Eylül 1934, s. 10.

⁹⁶ Somalı, a.g.e., s. 64; *Milliyet*, 23 Aralık 1934, s. 5; *Zaman*, 5 Aralık 1934, s. 6; *Cumhuriyet*, 9 Kasım 1934, s. 4; *Vakit*, 20 Ekim 1934, s. 7.

edilmiştir. Bu durumda ligin çift devre usulü oynandığı yorumu yapılabilir. Fakat 1935 yılında oynanan müsabakalar hakkında basında birkaç haber dışında bilgi bulunmadığı ve bu oynanan müsabakaların neticesinde kimin şampiyon olduğuyla alakalı bir bilgi yer almamıştır.⁹⁷

1936 yılında ise İstanbul Voleybol Ligi, TİCİ yerine kurulan Türk Spor Kurumu (TSK) nezaretinde gerçekleşmiştir. TSK'ye bağlı İstanbul Voleybol Şubesi bir ay devam etmek üzere geniş bir voleybol teşvik turnuvası hazırlamış, bu maçlardan sonra ise resmi İstanbul Ligi müsabakalarının yapılacağını duyurmuştur. Bu müsabakalara Galatasaray, Hilal, Beylerbeyi, Ortaköy, Vefa, Doğanspor, Feneryılmaz, İstanbulspor, Altınordu, Topkapı, Eyüp kulüpleri iştirak etmiştir. 11 Nisan 1936 günü başlanan teşvik turnuvasının final maçı 2 Mayıs 1936 tarihinde Galatasaray lokalindeki spor salonunda oynanmıştır. Eleme usulü yapılan müsabakalarda finale kalan Galatasaray ve Eyüp kulüpleri arasındaki maçı Galatasaray kazanarak birinci olmuştur.⁹⁸ Resmi İstanbul Ligi müsabakaları ise mayıs ayı sonunda başlamıştır. Mayıs ayından temmuz ayı sonuna kadar yapılan müsabakalarda Galatasaray'la beraber özellikle Feneryılmaz takımı⁹⁹ rakiplerini mağlup ederek finale çıkmışlardır.¹⁰⁰

Ancak lig şampiyonluğunun belirlenmesi ilginç bir şekilde bir yıl sonra gerçekleşmiştir. 1936 yılı İstanbul Voleybol Ligi finalinin, 7 Ağustos 1937 günü Kadıköy'de Kuşdili Çayırı'nda yanan eski Fenerbahçe Kulübü binasının bulunduğu yerde inşa edilen açık hava sahasında oynanmasına karar verilmiştir. İlk devre maçı Galatasaray Lokali'nde yapıldığı için,

⁹⁷ *Zaman*, 15 Şubat 1935, s. 6; *Haber*, 21 Şubat 1935, s. 13; *Haber*, 23 Mayıs 1935, s. 8.

⁹⁸ *Son Posta*, 28 Ocak 1936, s. 7; *Kurun*, 10 Nisan 1936, s. 4; *Kurun*, 1 Mayıs 1936, s. 6; *Tan*, 3 Mayıs 1936, s. 9.

⁹⁹ Ekim 1930'da üç dört arkadaşın girişimiyle CHP Fener nahiyesinde kurulan Feneryılmaz kulübü 1931 Nisan'ında hükümetçe resmen tescil edilmiş ve o tarihten itibaren çalışmalarına başlamıştır. Az zamanda gösterdiği varlıkla civarındaki küçük teşekkülleri sinesinde toplamış, gayri federe (TİCİ'ye bağlı olmayan) kulüplerle kurduğu İstanbul İdman Birliği'ne girmiş ve 1931-1932 senesi İstanbul İdman Birliği şampiyonu olmuştur. 1933 yılında kulübün federe edilmesiyle birlikte TİCİ İstanbul Ligi'nde mücadele etmeye başlayan kulüp bundan sonra 1934 yılında Fenerbahçe'nin ardından İstanbul ikincisi olarak büyük başarı elde etmiştir. *Haber*, 28 Haziran 1935, s. 8.

¹⁰⁰ *Tan*, 29 Mayıs 1936, s. 7; *Tan*, 14 Haziran 1936, s. 5; *Tan*, 26 Haziran 1936, s. 5; *Tan*, 28 Haziran 1936, s. 5; *Tan*, 4 Temmuz 1936, s. 5; *Haber*, 16 Temmuz 1936, s. 7; *Tan*, 24 Temmuz 1936, s. 5.

Tertip Komitesi final karşılaşmasını Kadıköy’de oynatmak istemiştir. Galatasaraylılar bu karara itiraz etmiş ve meşru bir neden göstermeksizin finali kendi salonlarında oynama kararlarından vazgeçmemiştir. Nitekim o gün maç saatinde Kadıköy Açık hava sahasına gelmeyen Galatasaray takımı hükmen mağlup sayılmıştır. Böylece 1935-1936 yılı İstanbul Şampiyonluğunu Feneryılmaz takımı kazanmıştır.¹⁰¹

1937 yılı İstanbul Voleybol Ligi müsabakaları şubat ile mayıs ayları arasında yapılmıştır. Bu yıl mücadele eden takımlar arasında Topkapı, Eyüp, Hilal, Ortaköy, Anadolu, Davutpaşa, Galatasaray, Galata Gençler, İstanbulspor ve Feneryılmaz kulüpleri yer almıştır. 29 Mayıs 1937 tarihinde oynanan son müsabakada Hilal Kulübü, Eyüp Kulübü’nü yenerek İstanbul Voleybol Ligi’nin şampiyonu olmuştur.¹⁰²

1938 yılında TSK’nin İstanbul Voleybol Şubesi, voleybol teşvik müsabakalarının 23 Ocak günü yapılacağını duyururken, müsabakaların bu yıl YMCA salonunda oynanacağını bildirmiştir. Ayrıca teşvik müsabakalarına katılım için ilk defa kulüplerden üç lira ücret talep edilmiştir. Bu müsabakalar YMCA’da da sporcu yetiştirmekle görevli olan İlhami Polater tarafından tertip edilmiştir. TSK İstanbul Mıntıkası, atletizm ve denizcilerin kış faaliyetlerini Beyoğlu Halkevi’nin salonunda yaptırırken, kurumun voleybol şubesinin faaliyetlerini TSK’ye bağlı olmayan bir sahada yaptırma kararı tepkiyle karşılanmıştır. Bunun yanında takımları katılım ücreti gibi ufak bir miktarla yükümlü tutmak ülkede ilk kez vuku bulan bir uygulama olmuştur. Bu yaklaşım, Amerika’daki benzer uygulamaları anımsatmasıyla dikkat çekmiştir. Gelen tepkiler karşısında Voleybol Şubesi itirazları dikkate alarak turnuvaya katılan kulüplerden istenen üç liranın alınmamasına karar verirken, maçların YMCA salonunda oynanması hususunda bir değişiklik yapmamıştır. Yaşanan bu gelişme üzerine teşvik müsabakaları oynanamamıştır.¹⁰³

Bunun üzerine Voleybol Şubesi resmi lig müsabakalarının başlaması için hazırlıklara başlamış, müsabakaların 26 Şubat 1938’de başlayacağını

¹⁰¹ *Haber*, 6 Ağustos 1937, s. 7; *Cumhuriyet*, 5 Ağustos 1937, s. 6; *Son Telgraf*, 6 Ağustos 1937, s. 7; *Haber*, 8 Ağustos 1937, s. 6; Somalı, a.g.e., s. 64-65.

¹⁰² *Haber*, 11 Şubat 1937, s. 7; *Haber*, 27 Şubat 1937, s. 8; *Haber*, 24 Mayıs 1937, s. 11; *Haber*, 30 Mayıs 1937, s. 7.

¹⁰³ *Son Posta*, 22 Ocak 1938, s. 14; *Son Posta*, 5 Şubat 1938, s. 14.

duyurmuştur. Lige bu yıl Süleymaniye, Vefa, Eyüp, Galatasaray, Beykoz, İstanbulspor, Anadoluhisarı, Hilal ve Feneryılmaz takımları katılım sağlamıştır. Fikstürü tespit etmek üzere toplanan kulüp temsilcileri müsabakaların Galatasaray Kulübü salonunda yapılmasına karar vermiştir. Ancak Voleybol Şubesi temsilcisi ile Monitör¹⁰⁴ İlhami Polater kulüplerin bu kararına rağmen kendi aralarında anlaşarak maçların YMCA salonunda yapılacağını bildirmiştir. YMCA'da görevli olan Monitör İlhami Bey bütün faaliyetini oraya ayırdığından, diğer taraftan maaş aldığı TSK'nin voleybol işleriyle haftada dört saat meşgul olabileceğini bildirdiğinden böyle bir karar alındığını ifade etmiştir.¹⁰⁵

Bu durum üzerine başta Galatasaray olmak üzere Vefa, Anadoluhisarı, Topkapı kulüpleri müsabakalara katılmayarak alınan bu karara karşı olduklarını göstermişlerdir. Kararından dönmeyen Voleybol Şubesi ise düzenli bir surette müsabakalara iştirak etmeyen takımları fikstürden çıkararak yeni bir fikstür yayınlamış ve TSK lisansı olmayan sporcuların müsabakalara katılımını yasaklamıştır.¹⁰⁶ Nihayetinde TSK'nin İstanbul Voleybol Şubesi tarafından tertip edilen voleybol ligi 16 Nisan 1938'de tamamlanmış ve şampiyonluğunu Hilal kulübü kazanmıştır.¹⁰⁷

Yaşanan bu durum üzerine Galatasaray Kulübü, TSK'ye bağlı olup olmamasına bakılmaksızın tüm kulüplere açık bir voleybol turnuvası düzenlemiştir. 9 Nisan 1938 günü başlayan turnuvaya Galatasaray, Davutpaşa, Maltepe, Mecidiyeköy, Adalar, Anadoluhisarı, Çengelköy, Aksaray, Vefa Sanat Mektebi olmak üzere 10 takım katılım sağlamış ve maçlar her hafta düzenli olarak Galatasaray Kulübü'nün spor sahasında oynanmıştır.¹⁰⁸

II. Dünya Savaşı'nın başlaması sebebiyle, İstanbul Voleybol Ligi sekteye uğramıştır. Millî Eğitim Bakanlığı aldığı bir karar gereği

¹⁰⁴ Monitör: Sporcu yetiştirmekle görevli kişi.

¹⁰⁵ *Son Posta*, 20 Şubat 1938, s. 10; *Tan*, 6 Mart 1938, s. 6; C. R. Şahingiray, "Voleybol Dedikodusu Etrafında Düşünceler", *Son Posta*, 7 Mayıs 1938, s. 14.

¹⁰⁶ Şahingiray, agm., s. 14; *Cumhuriyet*, 1 Nisan 1938, s. 6; İhsan Belor, "Voleybol Ajanına Açık Mektup", *Son Posta*, 7 Mayıs 1938, s. 14.

¹⁰⁷ *Cumhuriyet*, 19 Mayıs 1938, s. 6.

¹⁰⁸ *Cumhuriyet*, 25 Mart 1938, s. 6; *Son Posta*, 1 Nisan 1938, s. 10; *Son Posta*, 18 Nisan 1938, s. 10; *Son Posta*, 9 Mayıs 1938, s. 11.

öğrencilerin spor kulüplerinde oynamasını yasaklamıştır. Bu durum Fenerbahçe ile Beşiktaş başta olmak üzere öğrenci sporculardan yararlanan birçok spor kulübünü etkilemiş ve birçok kulüp takım çıkaramamıştır.¹⁰⁹

Diğer taraftan 29 Haziran 1938 tarihinde kabul edilen 3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu'nun yedinci maddesi gereği, var olan federasyonlar kaldırılmış ve çeşitli yeni federasyonlar kurulmuştur. Bu kanunun hükümleri doğrultusunda, beden terbiyesi ve spor faaliyetlerinin daha etkin bir şekilde yönetilmesi amaçlanmıştır. Yeni kurulan federasyonlar arasında futbol, boks, dağcılık, halter, su sporları, güreş, bisiklet, atıcılık, atletizm ve kış sporları yer almıştır. Basketbol, hentbol, voleybol, tenis gibi diğer spor için ise 1939 yılında Sportif Oyunlar Federasyonu kurulmuştur.¹¹⁰ II. Dünya Savaşı döneminde, lig müsabakaları gerçekleştirilemediği için Sportif Oyunlar Federasyonu, kulüplerin voleybol oynaması için uygun ortamların oluşturulması ve geliştirilmesi için çaba sarf etmiştir. Bu çerçevede düzenlenen organizasyonlar ve eğitim faaliyetleri, kulüplerin voleybol oynamaya teşvik edilmesine ve sayılarının artmasına yardımcı olmuştur.

Diğer Şehir Ligleri ve Turnuvalar

İstanbul’da yapılan lig müsabakalarının yanında Atatürk döneminde diğer şehirlerde de kulüp bazında ufak çapta voleybol ligleri tertip edilmiştir. İzmir’de voleybol ilk defa 1923 yılında, uzun yıllar askeri bir karargâh olarak kullanılan eski Kızılçullu, şimdiki adıyla Şirinyer'deki Amerikan Koleji'nde oynanmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında, Amerikalılar tarafından tüm öğrencilere sevdirilen voleybol, çok geçmeden Altınordu kulübü tarafından tatbik edilmeye başlanmıştır. Bilahare burada düzenlenen turnuvalar sayesinde, kolejden Altınordu Kulübü'ne geçen bu spor dalı, 1927 yılından itibaren Altay Karşıyaka, Göztepe gibi kulüplerde de icra edilmiştir. İzmir’de kulüplerarası şampiyonalar ise ilk kez 1929 yılında başlamıştır. Altınordu, Altay, Bucaspor, Göztepe, İzmirspor, Karşıyaka, Karantina, Türkspor gibi takımların yer aldığı İzmir lig müsabakalarında farklı spor branşlarında

¹⁰⁹ Somalı, a.g.e., s. 65; Yıldız, age., s. 573.

¹¹⁰ Yiğit Akın, “Gürbüz ve Yavuz Evlatlar” Erken Cumhuriyet Döneminde Beden Terbiyesi ve Spor, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014, s. 79-80.

da adını çokça duyurmuş olan Altınordu Voleybol takımı İzmir'in ilk voleybol ligi birincisi olmuştur. 1930 yılında ise ilk defa Altınordu'yu zorlayacak güçte bir kadroya sahip olan Altay takımı, finalde Altınordu'yu 2-1 mağlup ederek tarihlerinin ilk voleybol şampiyonluğuna erişmiştir. 1931 yılından itibaren İzmir Voleybol Ligine ağırlığını koyan Altınordu Kulübü, Altay, Karşıyaka ve İzmirspor gibi güçlü rakipleri olmasına rağmen altı yıl boyunca şampiyonluğunu korumuştur.¹¹¹

Samsun'da ise Cumhuriyet'in ilk yıllarında gelişim gösteren voleybolun kulüp düzeyinde oynanmaya başlamasıyla birlikte ilk kez 1930'lu yıllarda şampiyonluk maçları icra edilmiştir. Bu suretle lig müsabakaları, Halkspor, TFS, Şimendifer, İdman Yurdu takımları arasında oynanmıştır.¹¹²

Balıkesir'de ise 1937 yılında lig müsabakalarının yapıldığı bilinmektedir. Üç ayrı grupta oynanan müsabakalarda A grubu birincisi Balıkesir İdmanyurdu, B grubu birincisi Bandırma İdmanyurdu ve C grubu birincisi Burhaniye İdmanyurdu takımları finallere çıkmıştır. Finaller de lig usulüyle gerçekleşmek üzere bu üç takım arasında yapılmış ve Bandırma İdmanyurdu rakipleriyle yaptığı maçları kazanarak şampiyon olmuştur.¹¹³

Voleybol sporu kısa süre içerisinde Türk spor ve ilim çevrelerince o denli benimsenmiş ve ilgiyle karşılanmıştır ki, sadece sporcular arasında değil, lise ve yüksek tahsil yapan öğrenciler arasında da karşılık bulmuştur. 1930'lu yılların başından itibaren İstanbul, Ankara ve diğer şehirlerdeki okullar voleybol turnuvaları tertip ederek bu sporun gelişmesine ve ülkede sevilen bir spor haline gelmesine katkı sağlamıştır.

Bu minvalde, 1929 yılından itibaren Mühendis Mektebi bütün fakülte ve yüksek okullar arasında yapılmak üzere yıllık voleybol turnuvaları

¹¹¹ Yıldız, age., s. 572; Somalı, age., 90; *Milliyet*, 7 Eylül 1931, s. 5; *Vakit*, 30 Ağustos 1933, s. 7; *Halkın Sesi*, 26 Temmuz 1934, s. 4; *Yeni Asır*, 3 Ağustos 1934, s. 6; *Yeni Asır*, 18 Eylül 1936, s. 4.

¹¹² R. Kemal, "Samsun'da Spor", *Olimpiyat*, Sayı 41, 6 Şubat 1932, s. 6; Talat Hamdi, "Samsun'da Voleybol", *Olimpiyat*, Sayı 46, 12 Mart 1932, s. 9.

¹¹³ *Son Posta*, 6 Ağustos 1937, s. 5.

düzenlemiştir.¹¹⁴ Yine aynı yıllarda İstanbul’da da lise düzeyinde okullar arası lig müsabakaları için girişimler olmuştur. 1933 yılı sonlarına doğru Kabataş Erkek Lisesi’nde lise müdürü başkanlığında toplanan resmi ve hususi liseler, beden terbiyesi öğretmenlerinin huzurunda yaptıkları toplantı neticesinde Mektepliler Ligi adıyla bir teşekkül vücuda getirmişlerdir. Mektepliler Ligi’ne Hayriye Lisesi, Pertevniyal Lisesi, İstanbul Lisesi, İnkılap Lisesi, Kabataş Erkek Lisesi, Darüşşafaka, Şişli Lisesi ve Vefa Lisesi gibi birçok takım iştirak etmiştir.¹¹⁵ Bir yıl sonra ise Kurun gazetesi tarafından okullar arası bir turnuva tertip edilmiş ve bu turnuvaya Ameli Hayat Lisesi, İstiklal Lisesi, Vefa Lisesi, İstanbul Lisesi, Darüşşafaka, İnkılap Lisesi, Kabataş Erkek Lisesi, Hayriye Lisesi, Şişli Terakki, Haydarpaşa, Yüce Ülkü ve Pertevniyal Liseleri katılım sağlamışlardır.¹¹⁶

Ankara’da da 1930’lu yıllardan itibaren okullar arası turnuvalar yapılmaya başlamıştır. Ankara Ticaret Mektebi, Sanatlar Mektebi, Erkek Lisesi, Nafia Fen Mektebi gibi okullar aralarında düzenledikleri turnuvalarla Ankara’da voleybolun yayılmasına öncülük etmişlerdir. Yüksek okul bünyesinde ise 1937 yılında önemli bir girişimde bulunan Ankara’daki yüksek okul gençliği, voleybol maçları yapmak üzere bir lig kurmuş, bu lige Gazi Terbiye Enstitüsü, Hukuk Fakültesi, Siyasal Bilgiler Okulu ve Yüksek Ziraat Enstitüsü öğrencileri iştirak etmiştir. Voleybol maçları Gazi Terbiye Enstitüsü’nün kapalı sahasında yapılırken, yapılan maçlar sonunda kazanan takıma hatıra olarak bir kupa ödülü takdim edilmiştir.¹¹⁷

Voleybola gösterilen bu ilgi askeri okullara da sirayet etmiş, 1930’lu yıllardan itibaren bu okullarda da voleybol müsabakaları icra edilmiştir. Her yıl düzenli olarak yapılan voleybol müsabakalarına Kuleli, Maltepe, Gedikli, Bursa Askeri Liseleri, Deniz Lisesi ve Deniz Harp Okulu katılım sağlayarak voleybolun askeri okullar nezdinde yayılımında rol

¹¹⁴ Bedi Süheyl, “Mühendis Voleybol Takımı Meydan Okuyor”, *Milliyet*, 27 Aralık 1929, s. 6; *Milliyet*, 8 Nisan 1932, s. 7.

¹¹⁵ *Cumhuriyet*, 14 Kasım 1933, s. 6; *Cumhuriyet*, 1 Aralık 1933, s. 4; *Cumhuriyet*, 8 Aralık 1933, s. 5; *Son Posta*, 26 Nisan 1934, s. 7.

¹¹⁶ *Kurun*, 1 Nisan 1935, s. 12; *Kurun*, 14 Şubat 1935, s. 15; *Kurun*, 25 Mart 1935, s. 12; *Kurun*, 7 Şubat 1935, s. 15.

¹¹⁷ *Hakimiyet-i Milliye*, 10 Nisan 1930, s. 2; *Hakimiyet-i Milliye*, 31 Mayıs 1930, s. 1; *Hakimiyet-i Milliye*, 1 Haziran 1930, s. 1; *Ulus*, 30 Mart 1936, s. 5; *Ulus*, 21 Mart 1937, 6.

oynamışlardır.¹¹⁸

Bunların yanında Halkevlerinin gerçekleştirdiği voleybol turnuvaları da bu spora önemli bir değer katmıştır. Halkevlerinin tertip ettiği turnuvalar 1933 yılı sonlarına doğru başlamıştır. Özellikle İstanbul'daki Halkevlerinin tertip ettiği turnuvalar daha istikrarlı ve her yıl düzenli olarak gerçekleşmiştir. Başta Beyoğlu Halkevi olmak üzere diğer İstanbul'daki Halkevlerinin bütün İstanbul takımlarına açık olarak tertip ettikleri turnuvalar yaş itibariyle küçük, orta ve büyük olmak üzere üç kategoride olmuş, her kategoride en yüksek sayı alan takım turnuva birincisi sayılmıştır. Müsabakalar ise Halkevine devredilen eski Beyoğlu YMCA salonunda yapılmıştır.¹¹⁹ Beyoğlu Halkevi Spor Şubesi'nin voleybolun ilerlemesi ve yayılması için tertip ettiği turnuvalar¹²⁰ sadece TİCİ/TSK'ye bağlı kulüplere değil aynı zamanda bağlı olmayan kulüplere de açık olmuştur. Hal böyle olunca turnuvaya katılan takım sayısı da büyük bir artış yaşanmıştır. Mühendis Mektebi, Beyoğluspor, Teoman, Saint Michel, İtalyan Mektebi, Çelikkol, Haydarpaşa Lisesi, Eyüp, Gazi Beden Terbiyesi, Pera, Şişli, Barkohba, Saint George, Kurtuluş, Adalar, Kolej, Halicioğlu, Alman Lisesi, Saint Joseph ve daha birçok okul takımı ve spor kulübü bu turnuvalarda mücadele etmiştir.¹²¹

Diğer şehirlerde de kurulan Halkevleri zamanla voleybol sporuna yer vermiş ve bir dizi müsabaka ve turnuvalarla bedenlerini terbiye ederken, diğer yandan voleybolun yayılmasına yardımcı olmuşlardır. Bu bağlamda Halkevlerine bağlı olarak kurulan kulüpler hem kendi aralarında hem de farklı şehirlerin Halkevleri arasında müsabakalar yaparak önemli bir etkinlik alanı oluşturmuştur. Bu faaliyetler Cumhuriyet'in ilk yıllarıyla sınırlı kalmayıp, İsmet İnönü döneminde de

¹¹⁸ Sabahattin Atila, "Askeri Mekteplerde Voleybol", *Olimpiyat*, Sayı 38, 16 Ocak 1932, s. 9; *Kurun*, 11 Ekim 1936, s. 7; *Akşam*, 14 Aralık 1938, s. 10; *Son Posta*, 14 Aralık 1938, s. 14.

¹¹⁹ *Vakit*, 16 Kasım 1933, s. 10; *Akşam*, 15 Kasım 1933, s. 9; *Akşam*, 29 Kasım 1933, s. 2.

¹²⁰ Halkevleri tarafından tertip edilen turnuvaya girecek her takımın belirli şartları sağlaması ve yerine getirmesi zorunlu tutulmuştur. Örneğin; her takım oyuncusunun ikişer tane resim getirmesi gerekir. Her oyuncu için tanzim edilecek resimli lisans, maçtan evvel sahada hakemler ve takım kaptanları tarafından kontrol edilir ve lisanssız oyuncu oynatılmasına müsaade edilmez. Sahaya lisanssız oyuncu çıkartan takım ise derhal hükmen mağlup edilir. *Haber*, 27 Kasım 1938, s. 7.

¹²¹ *Milliyet*, 30 Ocak 1934, s. 7; *Tan*, 1 Mayıs 1936, s. 9; *Haber*, 1 Ocak 1937, s. 8; *Akşam*, 24 Ekim 1937, s. 8; *Kurun*, 17 Ocak 1938, s. 9; *Akşam*, 26 Aralık 1938, s. 4.

sürmüştür.¹²²

Sonuç

Voleybol, basketbolun icadında olduğu gibi Amerika’da Genç Hristiyanlar Cemiyeti (YMCA) tarafından icat edilmiş bir oyundur. O dönemde popüler olan basketbol oyunu daha çok genç nesle hitap ettiğinden ve oldukça fazla efor gerektirdiğinden, her kesime hitap edecek bir oyuna ihtiyaç hasıl olmuştur. Bu doğrultuda YMCA 'da Beden Eğitimi öğretmeni olarak görev yapan William George Morgan, bu hususu göz önünde bulundurarak daha hafif ve daha az yorucu olan alternatif bir oyun olan voleybolu icat etmiştir.

Basketbolda olduğu gibi voleybol oyunu da YMCA tarafından benimsenerek ve onun öncülüğünde önce Amerika’ya sonra bütün dünyaya yayılmıştır. Her yaşta insana hitap etmesinin yanında spor malzemelerinin ucuzluğu ve hem açık hem de kapalı sahalarda oynamaya imkân tanınması voleybolun kısa sürede popüler hale gelmesinde büyük etkisi olmuştur.

Nitekim Türkiye’ye basketboldan sonra gelen voleybol oyunu, bahsi geçen sebeplerden dolayı basketbola göre daha hızlı gelişim göstermiş ve popüler bir oyun haline gelmiştir. Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de voleybolun yayılmasında YMCA’nın rolü büyüktür. Ahmed Robenson ve Selim Sırrı Tarcan gibi dönemin önemli spor adamlarıyla irtibat sağlayan cemiyet, voleybolun başta okullar ve sonradan kulüpler arasında yayılmasına katkı sağlamıştır.

Bir okul sporu olarak gelişim gösteren voleybol Mühendis Mektebi, Darülmualimin, Robert Kolej, Galatasaray, İstanbul, Vefa ve Kabataş Liseleri gibi dönemin önemli eğitim kurumları tarafından benimsenmiş ve oynanmıştır. Bu gelişim YMCA’nın 1920 yılından itibaren oluşturduğu İstanbul Ligi ile daha da hızlanmıştır. Öyle ki her yıl düzenli olarak yapılan voleybol lig müsabakaları kulüp takımlarının da dikkatini çekmesine vesile olmuş ve bu durum 1925 yılında Türkiye’de sporun yönetimini elinde tutan Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı’nın voleybol oyununa yönelmesini sağlamıştır. 1925 yılından itibaren TİCİ İstanbul’da resmi

¹²² *Akşam*, 21 Mayıs 1935, s. 6; *Tan*, 27 Ekim 1935, s. 3; *Anadolu*, 21 Ocak 1936, s. 2; *Son Posta*, 23 Ağustos 1936, s. 5; *Haber*, 09 Nisan 1937, s. 7; *Son Posta*, 11 Temmuz 1937, s. 5.

voleybol ligi tertip etmiştir. Bu sayede voleybol hem okul hem de kulüp seviyesinde oynanan bir oyun haline gelirken, diğer yandan İstanbul dışına taşarak diğer şehirlerde de oynanır hale gelmesine olanak tanımıştır. Bu bağlamda Fenerbahçe, Beşiktaş, Galatasaray, İstanbulspor, Nişantaşı, Vefa, Altınordu, İzmirspor gibi dönemin önemli spor kulüpleri voleybolu çalışma alanları arasına dahil etmiştir.

Kısa zamanda ülkede tanınan bir oyun haline gelen voleybol üzerine birçok yerel lig müsabakaları tertip edilmiştir. Başta YMCA, TİCİ ve Halkevleri olmak üzere gerçekleştirilen bu ligler ve turnuvalar her ne kadar istikrarlı bir görünüm sergilemiş olsa da aynı istikrar takımların liglere devamlılığında ve ligde mücadele eden takım sayılarında görünmemiştir. Bunda sporcu sayısının henüz yeterli sayıya ulaşmaması ve okul takımlarında oynayan öğrencilerin aynı zamanda kulüp takımlarında da oynamasının etkisi olmuştur. Öğrencilerin okullardan mezun olması okulların voleybol takımlarını zayıflatırken, diğer yandan oyunun profesyonel düzeyde yani para kazandıran bir yapıda olmamasından dolayı kulüpleri besleyen bu öğrencilerin mezuniyeti sonrasında bazılarının voleybolu bırakmasına sebep olmuştur. Bu durum ise takımların güç dengesini her an değiştirmiştir. O yüzden Atatürk döneminde ulusal düzeyde bir lig tertip etmek de mümkün olmamıştır.

Kaynakça

Kitap ve Makaleler

“1921- Açık Hava Müessesesi”, *Spor Alemi*, Sayı 9-33, Mayıs 1921, s. 6-7.

Akın, Yiğit, “Gürbüz ve Yavuz Evlatlar” *Erken Cumhuriyet Döneminde Beden Terbiyesi ve Spor*, İletişim Yayınları, İstanbul 2014.

Altav, Nejat, *Voleybol Tarihi*, Türk Spor Vakfı, Ankara 1988.

Atabeyoğlu, Cem, *Türk Basketbolu*, İstanbul Matbaası, İstanbul 1970.

Atabeyoğlu, Cem, “Spor/Voleybol”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, 8, İletişim Yayınları, İstanbul 1983, s. 2254-2261.

Atabeyoğlu, Cem, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Spor”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, 6, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, s. 1474-1479.

Atabeyoğlu, Cem, “Voleybol”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, 6, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, s. 1500.

Atabeyoğlu, Cem, *Türkiye Basketbol Tarihi*, Türk Spor Vakfı Yayınları, Ankara 1986.

Atabeyoğlu, Cem, *1453-1991 Türk Spor Tarihi Ansiklopedisi*, Fotospor, İstanbul 1991.

Atabeyoğlu, Cem, *Sporda Devlet mi? Devlette Spor mu?*. TMOK Yayınları, İstanbul 2001.

Azizoğlu, “Anadolu Spor”, *Türkiye İdman Mecmuası*, Sayı 6, 13 Şubat 1923.

Belor, İhsan, “Voleybol Ajanına Açık Mektup”, *Son Posta*, 7 Mayıs 1938.

Bengü, Mehmet, *Voleybol*, Adam Yayıncılık, İstanbul 1983.

"Beşiktaş Voleybol Şampiyonu", *Spor Alemi*, Sayı 1-190, 10 Eylül 1925, s. 15.

Brown, Anna Welles, “Orphanages”, *Constantinople To-day; or, The Pathfinder Survey of Constantinople; a Study in Oriental Social Life*, Ed. Clarence Richard Johnson, The Macmillan Company, New York 1922, s. 227-258.

Brown, Elwood Stanley, “Volley Ball with the A. E. F.”, *Official Volley Ball Rules*, Ed. George J. Fisher, Spalding’s Athletic Library Group XII, No: 364, American Sports Publishing Company, New York 1920, s. 27-28.

Brown, Franklin H., “Volley Ball in the Orient”, *Official Volley Ball Rules*, Ed. George J. Fisher, Spalding’s Athletic Library Group XII, No: 364, American Sports Publishing Company, New York 1920, s. 33-34.

Cameron, J. Y. “The Origin of Volley Ball”, *Official Volley Ball Rules*, Ed. George J. Fisher, Spalding’s Athletic Library Group XII, No: 364, American Sports Publishing Company, New York 1916, s. 7-8.

Dağlaroğlu, Rüştü, *1907-1987 Fenerbahçe Spor Kulübü Tarihi*, Dur Ofset Şemsettin Yücetürk, 1988.

Darülfünunlu, “Mekteplerde Spor-Darülfünun’da Spor”, *Şa Şa Şa*, Sayı 3, 6 Mayıs 1926, s. 3.

Deaver, George Gilbert, *Terbiye-i Bedeniye Programları- Voleybol Nizamnamesi*, Orhaniye Matbaası, İstanbul 1921.

Deaver, George Gilbert, “Recreation”, *Constantinople To-day; or, The Pathfinder Survey of Constantinople; a Study in Oriental Social Life*, Ed. Clarence Richard Johnson, The Macmillan Company, New York 1922, s. 259-286.

“Doktor Deaver’in programı ve olimpiyatlar hakkında Selim Sırrı Bey’den aldığı mektup”, *Spor Alemi*, Sayı 5-29, 23 Aralık 1920, s. 2.

E. S., “Mektepler ve Spor”, *Türkiye İdman Mecmuası*, Sayı 1, 1 Kasım 1922.

Feridun Dünder, “Voleybol-Mühendis Mektebi Âlisi – İstanbul Sultanisi”, *Türkiye İdman Mecmuası*, Sayı 2, 1 Aralık 1922.

Fişek, Kurthan, “Türkiye’de Spor”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 8, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983, s. 2176-2186.

Fişek, Kurthan, *100 Soruda Türk Spor Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1985.

“Galatasaray Lisesinde”, *Spor Alemi*, Sayı 26-163, 5 Mart 1925, s. 10.

Galatasaray Spor Kulübü 1905-1955: 50. Yıldönümü, Haz. Fethi İsfendiyaroğlu ve diğerleri, Doğan Kardeş Basımevi, İstanbul 1955.

Güneş, Günver, (1850-1922) *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Modern Sporların İzmir’e Girişi*, İzmir Büyükşehir Belediyesi. İzmir 2012.

H. Adnan, “Bir Şampiyona” *Vakit*, 10 Şubat 1931.

“Herkes İçin Oyun- YMCA’nın Dünya Hakkındaki Oyun ve Spor Programı”, *Spor Alemi*, Sayı 2/26, 4 Kasım 1920, s. 13-15.

Hiçyılmaz, Ergun, *Türk Spor Tarihi*. Demet Ofset, İstanbul 1974.

Hiçyılmaz, Ergun, *Türkiye’de Spor*, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, 1996.

Hüseyin, “Bursa’da Kulüpler ve Mektepler”, *Şa Şa Şa*, Sayı 13, 22 Temmuz 1926.

Irak, Dağhan, “Sporun Kalbinde: Robert Kolej”, *Bir Geleneğin Anatomisi: Robert Kolej’in 150 Yılı (1863-2013)*, Ed. Cem Aktaş, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, İstanbul 2013, s. 238-275.

“İstanbul Lisesinde Spor Müsabakaları”, *Türkiye İdman Mecmuası*, Sayı 14, 16 Mart 1925, s. 227-228.

İzci Ahmed, “Galatasaray Lisesinde Amerikan Oyunları”, *Şa Şa Şa*, Sayı 2, 30 Nisan 1926.

Kahraman, Atıf, *Osmanlı Devleti’nde Spor*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1995.

Kılıç, Behram, *İstanbul’un 100 Spor Olayı*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi (Kültür A.Ş.), İstanbul 2011.

“Kız Muallim Mektebinde”, *Şa Şa Şa*, Sayı 1, 22 Nisan 1926, s. 1.

“Kilyos Kampında”, *Spor Alemi*, Sayı 10-34, Temmuz 1921, s. 9.

Kluka, Darlene A. – Hendricks, Steve, “Volleyball”, *Routledge Handbook of Global Sport*, Ed. John Nauright- Sarah Zipp, Routledge, 2020, s. 103-114.

Kuran, Aram - Hiçyılmaz, Ergun, *Osmanlı’dan Günümüze Ermeni-Rum-Musevi Kulüpleri ve Sporcuları*, T. C. Gençlik ve Spor Bakanlığı, Ankara 2017.

“Makriköy Numune Mektebi Terbiye-i Bedeniye Mahfeli Nizamnamesi”, *İdman*, Sayı 18, 11 Kanunusani 1914, s. 280.

Mechikoff, Roberta A., *A History and Philosophy of Sport and Physical Education: From Ancient Civilizations to the Modern World*, McGraw Hill, New York 2019.

Mehmet Muhiddin, “Nişantaşı Terbiye-i Bedeniye Yurdu Tarihçesi-Hatıralarım”, *Türkiye İdman Mecmuası*, Sayı 4, 16 Ocak 1923.

“Mekteplerde Olimpiyat-Kabataş Erkek Lisesi”, *Olimpiyat*, Sayı 26, 24 Ekim 1931, s. 14.

“Memleketimizde Yeni Sporlar”, *Spor Alemi*, Sayı 8-32, 4 Nisan 1921, s. 15.

Mobley, Alex M., *A Secret History of Volleyball*, Basılmamış Doktora Tezi, Urbana, Illinois 2013.

Morgan, William George, “How Volley Ball was Originated”, *Official Volley Ball Rules*, Ed. George J. Fisher, Spalding’s Athletic Library Group XII, No: 364, American Sports Publishing Company, New York 1916, s. 9-12.

Mutlu, Mustafa, *II. Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Beden Terbiyesi ve Sporda Öncü Bir İsim: Selim Sırrı Tarcan*, Libra Kitap, İstanbul 2020.

Mutlu, Mustafa, “YMCA’nın (Young Men’s Christian Association) İstanbul’da Açtığı Yaz Beden Terbiyesi Talim Kampları Üzerine Bir Değerlendirme”, *7. Uluslararası Tarih ve Kültür Kongresi*, 18-19 Ekim 2022, Ed. Muhittin Eliaçık, IKSAD Yayınevi, 2022, s. 134-140.

Okan, Kenan, *Türk Spor Tarihi*, MÖM Yayınları, Ankara 1975.

Orkunoglu, Oktay, *Modern Voleybol*, Ankara 1986.

Paul, Joan, “A Lost Sport: Clara Gregory Baer and Newcomb Ball”, *Journal of Sport History*, 23/2, (1996), s. 165- 174.

RC-ACG Mezunlar Topluğunda Kim Kimdir?. İstanbul Amerikan Kolejleri Mezunları Derneği, İstanbul 1985.

R. Kemal, “Samsun’da Spor”, *Olimpiyat*, Sayı 41, 6 Şubat 1932.

Reeser, Jonathan C., "Introduction: a brief history of the sport of volleyball", *Handbook of Sports Medicine and Science: Volleyball*, Ed. Jonathan C. Reeser-Roald Bahr, Blackwell Science Ltd, Massachusetts 2003, s. 1-7.

Sabahattin Atila, "Askeri Mekteplerde Voleybol", *Olimpiyat*, Sayı 38, 16 Ocak 1932.

San, Haluk, "Voleybol Tarihi", *Türkiye Spor Ansiklopedisi*, Sayı 2, 28 Şubat 1943.

Selim Sırrı, "Jandarma Mektebinde Terbiye-i Bedeniye", *Terbiye ve Oyun*, 2/1, 1 Temmuz 1922.

Somali, Vala, *1895-1986 Türk-Dünya Voleybol Tarihi*, Dur Ofset, İstanbul 1986.

Stokes, Roberta - Haley, Mick, *Volleyball Everyone*, Hunter Textbooks Inc., Winston Salem 1984.

Şahingiray, C. R., "Voleybol Dedikodusu Etrafında Düşünceler", *Son Posta*, 7 Mayıs 1938.

Talat Hamdi, "Samsun'da Voleybol", *Olimpiyat*, Sayı 46, 12 Mart 1932.

Tayga, Yunus, *Türk Spor Tarihine Genel Bakış*, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Ankara 1990.

The 1929 Record. Cilt 6, Robert College, İstanbul 1929.

Tobin, Chester Martin, *1340-1341 Voleybol Rehberi*, Çev. A. Robenson. Grup 1, Numara 12, YMCA Cemiyeti, İstanbul 1925.

Toprak, Zafer, "Vay Em Si Ey (YMCA) Jimnastikhaneleri", *Toplumsal Tarih*, 1/2, (1994), s. 8-12.

Uçar, Ahmet, *Hristiyan Gençler Cemiyeti ve Türkiye'deki Faaliyetleri (1910-1939)*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2013.

Urartu, Ümit, *Voleybol Teknik-Taktik-Kondisyon*. İnkılap Kitapevi, Ankara.

Vay Em Si Ey Yaz Terbiye-i Bedeniye Talim Kampı, Karabet Matbaası, 1925.

"Vefa Lisesinde Spor", *Şa Şa Şa*, Sayı 4, 13 Mayıs 1926, s. 3.

"Voleybol", *Türkiye İdman Mecmuası*, Sayı 5, 30 Kanunusani 1923, s. 144-145.

"Voleybol Maçları", *Gol*, Sayı 6, 25 Ağustos 1925, s. 7.

"Voleybol Maçları", *Gol*, Sayı 8-40, 5 Mayıs 1927, s. 2.

“Voleybol Şampiyonluğunu Fenerbahçeliler Kazandılar”, *Spor Alemi*, Sayı 15, 13 Mayıs 1927, s. 5.

“Voleybol Şampiyonluğunu Fenerbahçeliler kazandılar”, *Spor Alemi*, Sayı 14, 12 Nisan 1928, s. 3.

“Voleybol Turnuvası”, *Spor Alemi*, Sayı 26-163, 5 Mart 1925, s. 7.

Yıldız, Doğan, *Çağlarboyu Türklerde Spor*, Telebasım Yayıncılık, İstanbul 2002.

YMCA Gençler Cemiyet-i Hristiyaniyesi Nedir Ne Yapıyor?. Agob Matyosyan Matbaası, 1913.

“YMCA’nın Türkiye Hakkında Terbiye-i Bedeniye Programı”, *Spor Alemi*, Sayı 4-28, 2 Aralık 1920, s. 6.

Yüce, Mehmet, *Esir Şehirde Spor*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., İstanbul 2020.

Yüce, Mehmet, *İstanbul Spor Kulüpleri Tarihi-İlk Dönem Kulüpleri*, Birinci Kitap, İstanbul Büyükşehir Belediyesi (Kültür A.Ş.) Yayınları, İstanbul 2021.

Yüce, Mehmet, *İstanbul Spor Kulüpleri Tarihi-Üç Büyükler*. İkinci Kitap, İstanbul Büyükşehir Belediyesi (Kültür A.Ş.) Yayınları, İstanbul 2021.

Yüce, Mehmet, *İstanbul Spor Kulüpleri Tarihi- Semt Kulüpleri*, Üçüncü Kitap, İstanbul Büyükşehir Belediyesi (Kültür A.Ş.) Yayınları, İstanbul 2021.

Sürelî Yayınlar

Akşam

Anadolu

Cumhuriyet

Gol

Haber

Hakimiyet-i Milliye

Halkın Sesi

İdman

Kurun

Milliyet

Olimpiyat

Son Posta

Son Telgraf

Spor Alemi

Şa Şa Şa

Tan

Terbiye ve Oyun

Türkiye İdman Mecmuası

Ulus

Vakit

Yeni Asır

Zaman

İnternet Kaynakları

<https://www.britannica.com/sports/volleyball> (Erişim Tarihi: 12 Şubat 2023).

<https://ncva.com/info/general-info/history-of-volleyball/> (Erişim Tarihi: 12 Şubat 2023).

<https://www.volleyhall.org/history-of-volleyball.html> (Erişim Tarihi: 12 Şubat 2023).

Extended Abstract

In this study, the birth of volleyball, which is among the modern sports and developing in different geographies of the world, in Turkey and its development during the Atatürk period (1923 - 1938) were examined. With a comprehensive research, twenty-two newspapers and magazines published in Istanbul, Ankara and Izmir at that time were studied and besides mentioning the volleyball activities in the Atatürk period, the league competitions played, which teams competed in these leagues and which teams were champions were determined.

Volleyball was invented in 1895 by William George Morgan, a physical education teacher at the Young Men's Christian Association (Y.M.C.A) in Holyoke, Massachusetts, USA. Morgan's purpose in inventing the game was to provide businesspeople with an alternative game that was lighter and less strenuous than basketball at lunchtime.

Although newly invented by James Naismith in 1891, basketball was a game that appealed to children and early age groups, it was a tiring game for the middle and advanced age group. Needing something that everyone can play without bumping or jolting, Morgan produced volleyball with the goal of finding a game that relaxes the players rather than an aggressive game.

Morgan originally called the game he invented " Mintonette". This name, which means throwing the ball to the opposite area without dropping it, was the main rule of the game. In 1896, a physical directors' conference was held at Springfield College to screen the play. Morgan pitched an exhibition match in college by putting together two teams of five on each team. Albert T. Halstead, Professor at Y.M.C.A. Springfield College, suggested the name "Volley Ball" after the demonstration of the new sport, referring to the players hitting the ball back and forth without touching the ground, and this proposal was accepted.

The Y.M.C.A. contributed to the spread of volleyball not only in America, but also in other countries. Members of the Y.M.C.A. in Southeast Asia introduced volleyball as well as Canada, Central and South America. Thanks to this, the Y.M.C.A. was able to take volleyball to Japan in 1908, to China in 1909, and to Cuba, Puerto Rico and Uruguay in 1912.

The spread of volleyball to Europe was during the First World War. When the First World War began, the YMCA applied to the American Expeditionary Forces (A.E.F.) to support the soldiers. YMCA performed mass games for the soldiers who were crammed into tight places to avoid violent clashes behind the front and tried to train their idle bodies. In this way, tens of thousands of American youth, who knew nothing about the game before entering the army,

learned to play volleyball by joining the A.E.F.. By 1920, volleyball was being played in Belgium, Poland, Serbia, Romania, Czechoslovakia and Greece, France and Italy.

Although there is no clear record of when the game of volleyball was played in Turkey for the first time, it is written in the sources related to the history of Turkish sports that the game of volleyball began to be played in 1919 with the initiatives of the Y.M.C.A.

The book cited by the sources conveying this information is the 1924-1925 Volleyball Guide, written by Chester M. Tobin, who works as the Physical Education of the Young Men's Christian Association in Turkey, and translated into Turkish by Ahmed Robenson. In this book, published in 1925, one of the living witnesses of the period, Ahmed Robenson, in his article titled "Volleyball in Turkey", states that volleyball was first played in 1919 at the Beyoğlu Young Men's Christian Association building, and that the person who imported volleyball to Turkey was George Gilbert Deaver, a medical doctor and Director of Physical Education.

Y.M.C.A., which was organized in Istanbul since the armistice period, initially gave the task of establishing the physical education branch to Elwood Stanley Brown, one of the famous sports authorities of America and pioneering the spread of modern sports in Asia. Adopting the motto of "sport for everyone, everyone in sport", Brown aimed to improve and develop sports in Turkey in an appropriate and modern manner. These included sports such as football, basketball, volleyball, baseball, and water polo. After staying in Istanbul for a while and organizing the sports organization of the association, Brown left Turkey in October 1920 and handed over his duties to Doctor George Gilbert Deaver, a Robert College teacher who studied physical education and medicine in the United States.

During this period, Y.M.C.A.'s efforts to spread volleyball developed in two ways. The first was through summer camps organized by the Y.M.C.A. at different intervals from 1919 to about 1930, and the second was through inter-club matches that started at the school level and spread thanks to the league it established. In this period, it was an important turning point that volleyball started to find a response among Turkish school teams in Istanbul through the Y.M.C.A.

The initiatives of Selim Sırrı Tarcan, who made great contributions to the spread of volleyball and physical education and sports in the country, were also important. Selim Sırrı Bey, who was appointed as the director of the Istanbul Darülmuallemi on January 3, 1919, made a great contribution to the development of physical education in this school. The emergence of a close

relationship between Selim Sırrı Bey and Doctor Deaver paved the way for new contacts in the following period. On this occasion, Doctor Deaver gave volleyball lessons to the students of Istanbul Darülmualimin and taught this sport. Selim Sırrı Bey continued to play and instruct the students after obtaining the materials of this game and completing the necessary preparations in a brief time. The students of Darülmualimin, trained by Selim Sırrı Bey, developed volleyball as they tried to teach this sport in the schools where they were appointed as teachers.

Volleyball activities, which started in YMCA and Darülmualimin, soon spread to all high schools and secondary schools in Istanbul and became a sport that students were interested in. It became especially popular in schools, as its rules and equipment were easier and more accessible. In this context, volleyball, which spread as a school sport, started to be played by schools such as Istanbul High School, Engineer School, Kabataş High School, Vefa High School, Saint Benoit College, Feyziye, Galatasaray and Police School. While volleyball was the second sport after football in some of these schools, it was played as the first sport in some of them.

The first league competitions in the volleyball sport, which was recognized and developed in Turkey through the YMCA, were also held by the same association. According to Ahmed Robenson, one of the living witnesses of the period, the first league competitions organized by the YMCA in Istanbul started in 1920.

With the spread of volleyball among Turkish schools, the superiority of Turkish school teams came to the fore in this league organized by Y.M.C.A. Engineering School, one of the first schools to include volleyball in its field of study, became one of the favorite clubs of volleyball with the championships it won consecutively in 1921, 1922, 1923 and 1924.

Kabataş High School was one of the successful school teams like the Engineer School. During this period, Kabataş High School, which participated in the league competitions organized by the association in 1926, 1927 and 1928, won the cups and medals of the association by winning three consecutive years among all Turkish and foreign schools in Istanbul.

Volleyball first started as a school sport in Turkey and was later adopted by clubs. The role of Kabataş and Istanbul High School, especially the Engineer School, played a significant role in the transfer of volleyball to the clubs. In the future, these schools formed the core of club teams such as Fenerbahçe, Beşiktaş and Galatasaray. The Istanbul Volleyball League, which was started to be organized by the association in 1920, played a significant role in this development. Against the demand for league matches organized by the

Beyoğlu YMCA organization until 1925, the Turkish Training Association Alliance (T.İ.C.İ.) decided to organize an official volleyball league between the clubs from this year on. Vefa, Galatasaray, Hilal, İdman Yurdu, İstanbulspor, Üsküdar, Beşiktaş, Yeni Şafak and Beylerbeyi teams participated in these first league matches held in the gym belonging to Galatasaray Physical Education Club. Beşiktaş club defeated its rivals and became the first champion of the league organized by the alliance. In the Istanbul Volleyball League organized by TİCİ, Beşiktaş, Fenerbahçe and Galatasaray teams were at the forefront of the clubs that made their weight felt.

As volleyball became popular in Istanbul, it also found a response in other cities of Turkey. Volleyball was first played in İzmir in 1923 at the former Kızılçullu American College, which was used as a military headquarters for many years. Interclub championships in İzmir started in 1929. Altınordu became the prominent club in the İzmir league competitions where teams such as Altınordu, Altay, Bucaspor, Göztepe, İzmirspor, Karşıyaka, Karantina and Türkspor took part. Volleyball, which developed in Samsun in the first years of the Republic, began to be played at club level since the 1930s. It was known that volleyball competitions were held in Balıkesir in 1937.

Volleyball tournaments organized by the People's Houses also added an important value to this sport during the Atatürk period. Tournaments organized by the People's Houses started towards the end of 1933. Especially the tournaments organized by the People's Houses in Istanbul were more stable and took place regularly every year. The tournaments held by Beyoğlu People's Houses and other the People's Houses in Istanbul, open to all Istanbul teams, were divided into three categories as small, medium, and large. The team with the highest score in each category was deemed the tournament winner. The tournaments organized by the Beyoğlu People's Houses Sports Branch for the advancement and spread of volleyball were open not only to federated clubs but also to all non-federal teams. As such, the number of teams participating in the tournament was also quite high. Engineering School, Beyoğluspor, Teoman, Saint Michel, Italian School, Çelikkol, Haydarpaşa High School, Eyüp, Gazi Physical Education, Pera, Şişli, Barkohba, Saint George, Kurtuluş, Adalar, College, Halicioğlu, German High School, Saint Joseph and many more schools team and sports club competed in these tournaments and contributed to the development and spread of volleyball.

As a result, many local league competitions were organized in the field of volleyball, which soon became a well-known game in the country. Although these leagues and tournaments, especially Y.M.C.A., T.İ.C.İ. and Community Centers, showed a stable appearance, the same stability was not seen in the continuity of the teams in the leagues and the number of teams competing in

the league. This was due to the insufficient number of athletes and the fact that the students playing in the school teams also played in the club teams. While the students' graduation from the schools weakened the volleyball teams of the schools, on the other hand, some of these students, who supported the clubs because the game was not at a professional level, caused some of them to quit volleyball after their graduation. This situation changed the balance of power of the teams at any moment. Therefore, it was not possible to organize a league at the national level during the Atatürk period.